KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 5 1976 · 3,80 mk

JP 4:n vastahyökkäys alkamassa Shemenskissä keväällä 1942

N:o 5

KANSA TAISTELI
– miehet kertovat

15. 5. 1976

20. VUOSIKERTA • KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

JULKAISIJA JA KUSTANTAJA: Sotamuistoyhdistys ry.
Kunniapuheenjohtaja K. L. Oesch, kenrl evp.
TOIMITUSNEUVOSTO: Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp.
U. A. Tähtinen, ev evp., K. Kijanen komdri evp.
G. Magnusson, ev evp., N. Riuttala, ev evp. ja
E. Eräsaari, ev evp.
PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.
TOIMITUS: Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26, puh. 44 62 42
Toimitussihteeri: E. Liespalo, kapt evp.

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET: Postilokero 20, 00211 Helsinki 21. Puh. (90-) 692 4061, 670 272, postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI: Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10, puh. vaihde 60 941, ohivalinta 6094... Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA • TILAUSHINNAT: 12 kk 42,—, 6 kk 23,—, 3 kk 12,75.

SANOMAPAINO 1976

ARVAA OMA TILASI...

RINTAMAMIEHIÄ ja -naisia on elossa vielä yli 300.000. Noin puolet heistä tekee vielä säännöllistä työtä. Nuorimmat viettävät juuri näinä vuosina viisikymmenvuotispäiviään.

Rintamasotilaiden panos suomalaisen yhteiskunnan hyväksi on huomattavasti suurempi kuin kansalaisten keskimäärin. Amerikkalaiset sotilaslääkärit ovat arvioineet, että vuosikausia kovaa sotaa kokeneen etulinjan taistelijan keskimääräinen elinikä saattaa olla jopa kymmenen vuotta lyhempi kuin se olisi ilman näitä ylimääräisiä rasituksia. Lumikuopissa vietetyt yöt, epäinhimilliset rasitukset ja hermostoon kohdistuva murskaava paine eivät voi mennä ohi jälkeä jättämättä.

Vero on siis ollut kova.

Useimmissa maissa kohdellaankin rintamamiehiä erityisellä arvonannolla. Heidän toimeentulostaan ja vanhuuden päivistään huolehtimista pidetään kansakunnan kunniatehtävänä. Köyhyydessä elävän, sodan vaivoista kärsivän veteraanin kohtalo katsotaan kansalliseksi häpeäksi.

Naapurimaamme Neuvostoliitto pitää veteraaninsa erikoisasemassa. Viimeksi heitä kunnioitettiin luovuttamalla heille ensimmäisinä uudet passit, joilla naapurimaassamme on tärkeä merkitys. Tässä yhteydessä ei kysellä, ketä vastaan sotilaat ovat hallituksensa käskystä taistelleet, vaan todetaan itsestään selvänä asiana, että he ovat Suuressa Isänmaallisessa Sodassa taistelleet kansakunnan p u o l e s t a .

Myös suomalaisen sotaveteraanin on syytä nostaa harmaantuva päänsä entistä pystympään. Kansakunta on hänelle paljon velkaa.

Suomalaisella veteraanilla ei ole mitään hävettävää. Hän voi ylpeänä muistella kovia päiviä, jolloin veri punnittiin. Harvat pystyivät samaan.

On luonnollista, että tulessa olleet veteraanit tuntevat lujaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisvoimin, yli puolue- ja luokkarajojen, on heidän myös syytä ajaa lävitse oikeutetut vähimmäisvaatimuksensa. Ei ole kysymys armopaloista, vaan kunniavelan maksusta, jonka kansakunta on arkisten kiireittensä keskellä unohtanut.

Suomen armeijan käyttämät aseet 1918-1945

KANSA TAISTELI — MIEHET KERTOVAT -lehti julkaisee artikkelisarjaa, jossa kerrotaan yleisimmistä Suomen armeijan käytössä olleista aseista Vapaussodasta aina Jatkosodan päättymiseen saakka niin sodan kuin rauhankin aikana.

LAURI HARVILA

KONEKIVÄÄRI

Vapaussodassa oli sekä valkoisella, että punaisella puolella käytännöllisesti katsoen ainoana konetuliaseena venäläinen pyörälavetilla varustettu Maxim-merkkinen raskas konekivääri vuosimallia 1909. Punaiset saivat niitä sodan kestäessä useissa erissä venäläisiltä, jotka myös suurelta osin kouluttivat niiden käyttäjät.

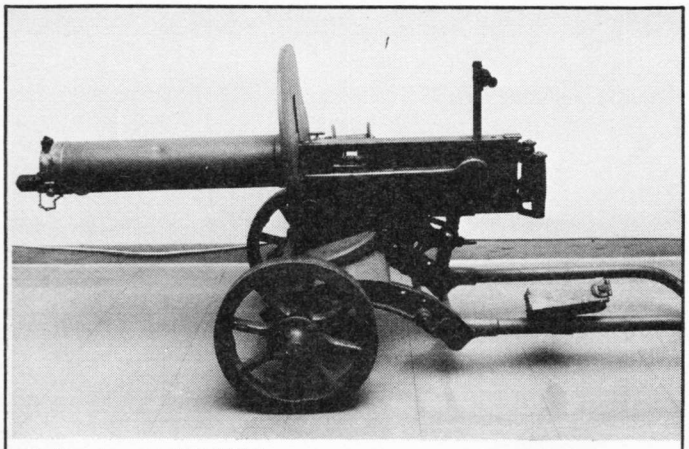
Valkoiset olivat varsinkin sodan alkuvaiheessa saksalaisten asetoimitusten varassa. Ensimmäisen aselähetyksen Saksasta toi valkoisille "Equity" niminen laiva. Sen lasti purettiin vähin äänin Vesterön saarelle 1. 11. 1917. Tässä aselähetyksessä oli mm 30 kpl venäl. m/09 kk:jä. Ne olivat valkoisten ensimmäiset konekiväärit ja jaettiin suojeluskunnille koulutuskalustoksi. Sodan kuluessa toimitettiin sitten useissa erissä valkoiselle armeijalle Saksasta yhteensä runsaat 300 kpl venäl. m/09 kk:jä. Tämän lisäksi saivat valkoiset joukot merkittävät määrät konekivääreä sotasaaliina aseista riisutuilta punaisilta joukoilta ja venäläisiltä varuskunnilta.

Sodan päätyttyä laskettiin Suomen puolustusvoimilla olevan yhteensä noin 540 kpl venäl. m/09 kk:jä sekä noin 160 saksalaista konekivääriä, joihin ei käynyt 3''' patruuna. Sotasaaliin joukossa oli myös muutamia "vieraita" konekivääreä. Näistä mainittakoon 90 kpl amerikkalaisia ilmajäähdytteisiä Colt-merkkisiä konekivääreä sekä muutama kpl Lewis-merkkisiä keveitä konekivääreä. Ranskalaista aseteollisuutta edustivat muutamat Chauchat (äännet. Schuschaa) merkkiset kevyet konekiväärit. Liittolaiset olivat sodan aikana toimittaneet näitä aseita venäläisille, heillä kun oli aseista puutetta ja sitä kautta ne olivat kulkeutuneet Suomeen ja vihdoin valkoisten joukkojen käsiin. Näillä vierailla aseilla ei ollut kuitenkaan mitään käyttöä Suomen puolustusvoimissa, jäivätpähän vain mielenkiintoisiksi museoesineiksi.

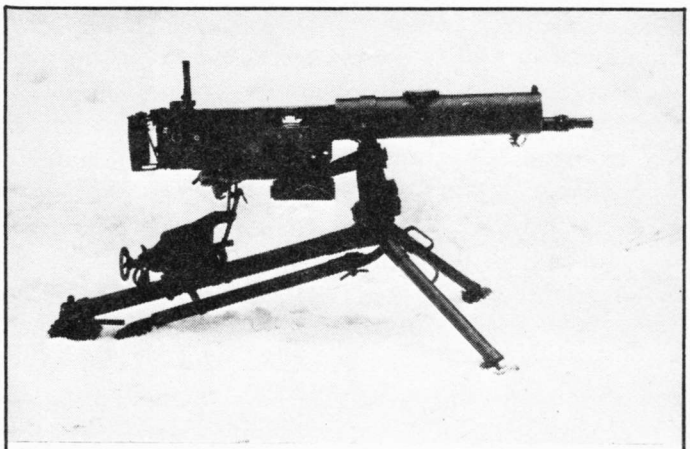
Oli luonnollista, että puolustusvoimat ottivat käyttöönsä rauhankannalle siirtyessään vanhan kunnon venäl. m/09 kk:n koska se oli sodassa osoittautunut hyväksi ja varmakäyntiseksi. Tärkeätä oli myös, että varastoissa oli runsaasti 3''' patruunoita. Rauhan vuosina ei varsinaiseen konekivääriin tehty mitään merkittäviä muutoksia tai parannuksia. Mutta kun alkuperäinen pyörälavetti osoittautui suomalaiseen maastoon sopimattomaksi korvattiin se jo 20-luvulla kätevällä ja kevyellä kolmijalustalla. Tässä kunnossa lähtikin raskas konekivääriimme sitten sotaan ja täytti siellä hyvin tehtävänsä.

30-luvulla ryhtyi Tikkakosken asetehdas puolustusvoimien tilauksesta valmistamaan konekivääriä m/09, mutta lukkolaitteen valmistuksessa oli kuitenkin aluksi vaikeuksia. Alku aina hankala, Talvisotaan mennessä oli Tikkakoski toimittanut kuitenkin jo noin 1600 sellaista kk:n lukkoa, jotka puolustuslaitoksen tarkat vastaanottajat olivat hyväksyneet. Kk:n muiden osien valmistus ei sensijaan tuottanut mitään vaikeuksia. Konekivääärin lukkoja valmisti myös helsinkiläinen Leonard Lindelöfin konetehdas.

Lopuksi todettakoon yhteenvetona, että Talvisotaan lähdettäessä meillä oli suurin piirtein riittävät määrät raskasta konekivääriä m/09. Sodissa se oli kovien miesten käsissä useissa tilanteissa ratkaisevan tärkeä ase. Nyt sotien jälkeen alkaa vanha kunnon Maxim kk m/09:kin olla jo vanhanaikainen ase. Käyttöön ovat tulleet kevyemmät ja rakenteeltaan yksinkertaisemmat konekiväärit, joilla on erittäin suuri tulinopeus.

Raskas konekivääri M/09 *SA-kuva*

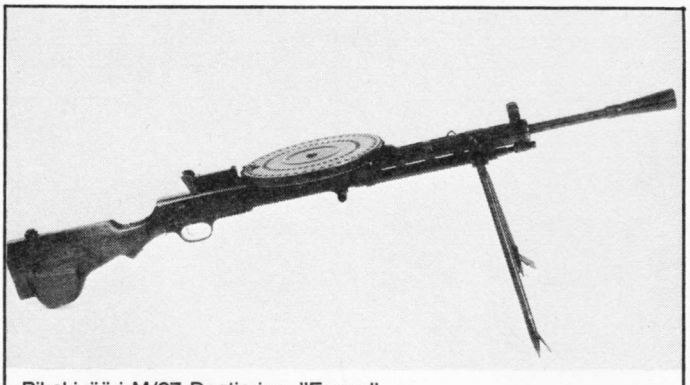
Raskas konekivääri M/09-32

Madsen-pikakivääri

Pikakivääri M/26 L-S, "Lahti—Saloranta"

Pikakivääri M/27 Degtjarjev, "Emma"

PIKAKIVÄÄRI

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen oli kaikissa armeijoissa pyrkimyksenä saada jalkaväen käyttöön raskasta konekivääriä kevyempi konetuliase, joka voisi joustavasti seurata kivääri jalkaväkeä erikoisesti hyökkäyksessä. Näin syntyi pikakivääri. Asemarkkinoille ilmestyikin asetehtaiden rakentamia lukuisia erimallisia pikakivääreä.

Myös meillä Suomessa tuli ajankohtaiseksi jalkaväkemme varustaminen pikakiväärillä. Sitä varten myönsi eduskunta v 1924 puolustuslaitokselle 14 milj. mk:n määrärahan sopivan pikakiväärin valmistuslisenssin ostamista varten. Tunnettuja pikakiväärejä valmistavia asetehtaita kehotettiin osallistumaan tuotteidensa esittelykokeisiin. Osanotto muodostuikin odotetusti runsaaksi. Tarjolle tuli kuusi erilaista pikakivääримallia mm. tanskalainen Madsen-pikakivääri, jota oli jo aikaisemmin ostettu puolustusvoimille pieni kokeiluerä. Siitä saadut kokemukset eivät olleet erikoisen hyvät, mutta niiden perusteella voitiin jo kuitenkin nähdä minkälaisia vaatimuksia suomalaisissa olosuhteissa toimivalle pikakiväärille on asetettava.

Esittelykokeiden perusteella valittiin loppukokeisiin seuraavat kolme mallia: englantilainen Vickers-Berthier, belgialainen Colt-Browning ja edellä mainittu tanskalainen Madsen. Koska loppukokeissa oli kaikkien pikakiväärien käytettävä suomalaista 7,62 mm:n patruunaa, annettiin tehtaille riittävästi aikaa suorittaakseen aseen rakenteessa tästä johtuvat muutokset. Tämä aika venähti kokonaisen vuoden pituiseksi.

Kun kilpailun voittavaa pikakivääriä oli tarkoitus ryhtyä valmistamaan kotimaassa, pyydettiin tehtailta myös valmistuslisenssin hintatarjoukset. Koko sodan-

ajan tarvetta vastaavan pikakivääримäärän valmistuslisenssin hinta oli kaikilla tehtailla suunnilleen sama, noin 14 milj. markkaa.

Samanaikaisesti edellä kerrottujen tapahtumien kanssa kehitteli silloinen kapteeni Arvo Saloranta yhdessä asemestari Aimo Lahden kanssa omaa kotimaista pikakivääriä. Sen prototyyppi ehti ajoissa valmistumaan osallistuakseen edellämainittujen ulkomaisten mallien loppukokeisiin v 1925. Näistä erittäin monipuolisista ja vaativista kokeista selviytyi Salorannan ja Lahden pikakivääri ylivoimaisena voittajana. Tämä pikakivääri toimii rekyyliperiaatteella eli laukaisuhetkellä on lukolla ja piipulla jäykkä yhteys ja ne syöksyvät taaksepäin rekyylivoiman vaikutuksesta. Alkuasentoonsa ne palaavat jousen voimalla. Ase painaa 9,3 kg, sen lähtönopeus oli 800 m/sek ja tulinopeus noin 600 ls/min. Pikakivääрissä käytetään pääasiassa 20 patruunan tankolipasta (kaarilipasta). Sillä voidaan ampua joko kertatulta tai sarjatulta. Tämä ase hyväksyttiin armeijan pikakivääriksi ja sai nimen **"Pikakivääri M/26 L-S"**

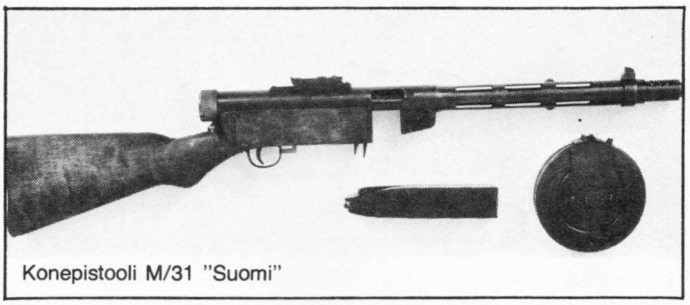
Tämän yllättävän kilpailutuloksen johdosta oli tehtävä kokonaan uusia ratkaisuja. Se 14 milj. mk:n määräraha, jonka eduskunta oli myöntänyt meille sopivan pikakivääрin valmistuslisenssin ostamista varten varattiin nyt eduskunnan uudella päätöksellä **Valtion Kivääritehtaan** rakentamiseen ja koneiden hankkimiseen pikakivääрin valmistamista varten. Tehdas rakennettiin Jyväskylään. Se valmistui v 1928. Kapteeni Saloranta, joka oli tehdashankkeen toimeenpanija, oli myös aikanaan Valtion Kivääritehtaan johtaja. Kun tuotannon alkuvaikeudet oli voitettu ja sarjatuotannon valmistelut oli loppuun suoritetut, alkoi Pikakivääri M/26 L-S:n sarjatuotanto v 1930.

Talvisotaan mennessä oli pikakivääriä jo valmistunut tarpeellinen määrä liikekannallepanossa perustettavia joukkoja varten. Vieläpä niitä oli myyty ulkomaillekin — Kiinaan!

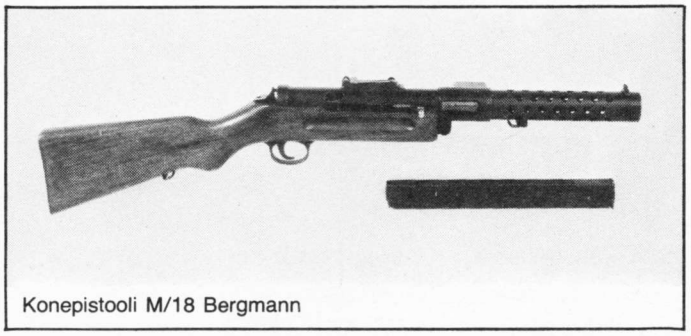
Vanhat rintamamiehet ovat varmaan yhtä mieltä siitä, että Pikakivääri M/26 L-S täytti sodassa hyvin tehtävänsä ja oli varmakäyntinen mutta talvella se ei tykännyt liioista öljyistä. Jalkaväen taistelijain suosiossa oli myös varmakäyntinen ja tarkka venäläinen sotasaalispikakivääri. Sen venäläinen nimi oli **Pikakivääri DP** (Degtjarev Pehotnyi) mutta rintamamiehet antoivat sille lempinimen **Emma.** Tätä asetta on sotien jälkeen meille ostettu Neuvostoliitosta ja tunnetaan nimellä **"Pikakivääri M/27.** Tämä toimii ruutikaasun voimaa kaasumännän avulla hyväkseen käyttäen. Molemmat pikakivääримallit, Pikakivääri M/26 L-S ja Pikakivääri M/27 ovat nykyään armeijan käytössä.

KONEPISTOOLI

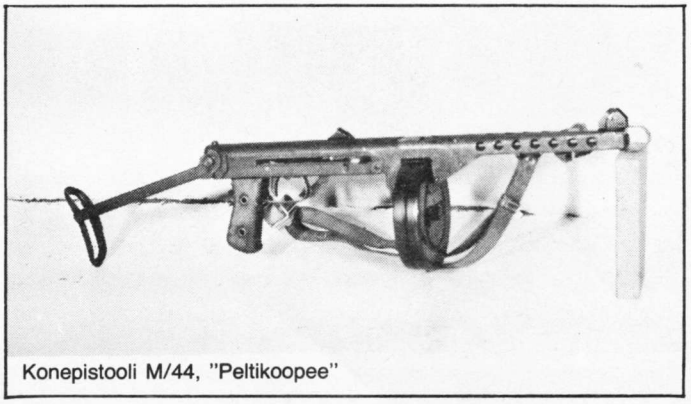
Ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina oli kaikissa armeijoissa pyrkimyksenä jalkaväen tulivoiman lisääminen. Tämä pyrkimys oli mm. synnyttänyt pikakiväärin. Kertatulta ampuvaa kivääriäkin pidettiin jo liian hitaana ja kömpelönä aseena taisteltaessa lähietäisyyksillä esim. rynnäkössä. Näin syntyi kivääрin rinnalle nopea ja näppärä konepistooli. Se oli jo ennen toista maailmansotaa käytössä monissa armeijoissa. Saksalaisilla oli käytössä mainio, mutta kallis Bergmann-konepistooli ja venäläisillä Bergmann-konepistoolia esikuvana käyttäen suunniteltu 7,62 mm:n PPD-konepistooli (Pistolet Pulemjot Degtjarev). Tämän venäläisen konepistoolin valmistus lienee aloitettu 1930-luvun puolivälin tienoissa, mutta jaettiin joukoille luultavasti vasta Talvisodan lopulla. Suomeenkin oli hankittu jo 20-luvulla saksalaisia Bergmann-konepistooleja, jotka olivat käytössä pääasiassa suojeluskuntajärjestössä. Niitä jopa valmistikin Suomessa "Leonard Lindelöf'in Konetehdas" Helsingissä.

Konepistooli M/31 "Suomi"

Konepistooli M/18 Bergmann

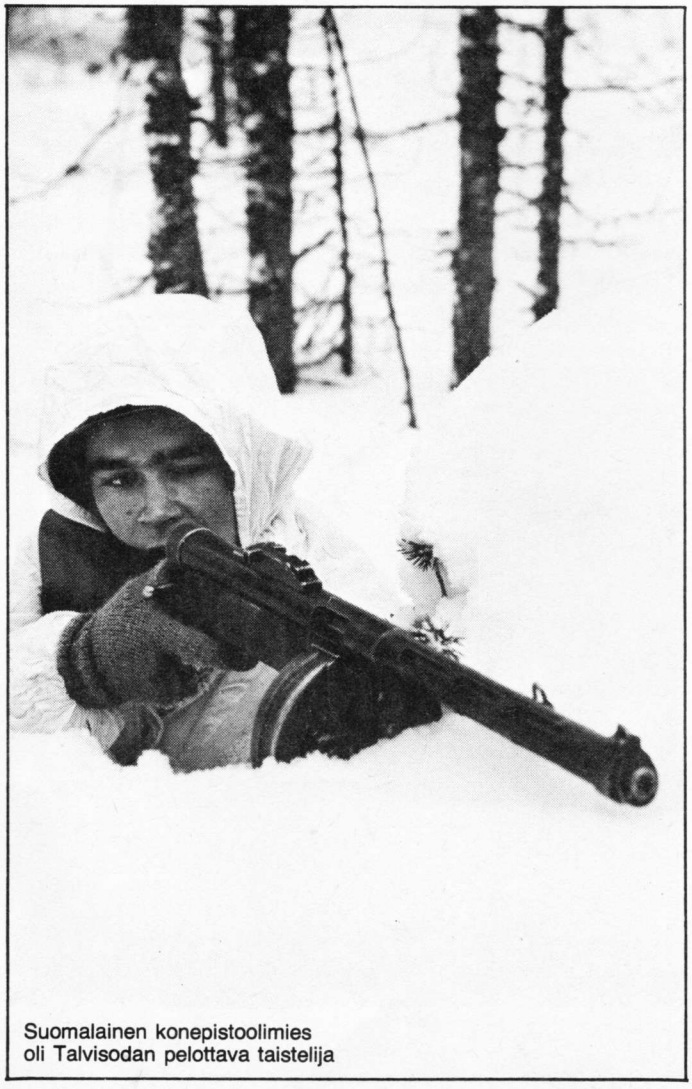

Konepistooli M/44, "Peltikoopee"

Suomessakin olivat asesuunnittelijat kiinnostuneet jo 20-luvun alussa konepistoolista. Keski-Suomen Rykmentin asemestari Aimo Lahti oli perehtynyt Bergmann-konepistooliin, josta hän sai eräitä uusia ideoita ja ryhtyi suunnittelemaan omaa 7,65 mm:n konepistoolia, joka toimisi "massasulku" — eli lukkorekyyliperiaatteella ja muuten täyttäisi suomalaisten erikoisolosuhteiden vaatimukset — valmistuskustannukset mukaan luettuna. Suunnittelutyön ja kokeilujen sekä tuotteen rahoittamista varten hän perusti "Konepistooli Oy" nimisen firman, johon tulivat osakkaiksi hänen lisäkseen Keski-Suomen Rykmentissä silloin palvelleet kapteeni V Korpela, ja luutnantit Y Koskinen ja K G Boijer-Spoof.

Kun prototyyppi oli valmis ja läpäissyt kaikki taisteluolosuhteita vastaavat käyttökokeet, ryhtyi sitä valmistamaan Konepistooli Oy:n tilauksesta helsinkiläinen "Työkalutehdas Tuuli Oy". Piiput tilattiin Englannista. Konepistooleja tehtiin 200 kpl. Ne myytiin v 1922 armeijalle, rajavartiolaitokselle ja suojeluskuntajärjestölle.

Tämä 7,65 mm:n konepistooli tunnetaan nimellä **"Konepistooli M/26"**. Sen lähtönopeus oli 360 m/sek ja tulinopeus noin 600 ls/min. Armeijan asiantuntijat pitivät sen tehoa liian pienenä. Konepistoolin kehittämistyössä ja valmistuksessa syntyi tämän jälkeen pitkä katkos. Asiaan palattiin vasta v 1930. Silloin tehtiin konepistooliin merkittäviä rakenteellisia muutoksia. Tehon lisäämiseksi muutettiin myös kaliberi 9 mm:ksi ja lähtönopeus nostettiin 400 m:ksi/sek ja tulinopeus 700—800 l:ksi/min. Sen tehokas ampumamatka oli 50—300 m. Konepistooli painoi nyt 4,6 kg. Patruunain syöttölipasta oli myös parannettu. Se oli nyt 70 patruunan rumpulipas. Tämän suunnitteluversion nimeksi tuli **"Suomi Konepistooli M/31"**. Tätä asetta me käytimme sekä Talvi- että Jatkosodassa.

Suomalainen konepistoolimies oli Talvisodan pelottava taistelija

Suomi Konepistooli M/31:n valmistusyksinoikeuden osti edellä mainitulta Konepistooli Oy:ltä Tikkakosken asetehdas v 1931. Tehdas valmisti sitten tätä oivallista asetta lähes 100.000 kappaletta. Se oli hyväksytty Suomen armeijan aseeksi. Ruotsi osti Tikkakosken tehtaalta sen valmistuslisenssin. Asetta myytiin vuosien kuluessa useisiin maihin.

Samoihin aikoihin, kun Tikkakoski aloitti konepistoolin sarjatuotannon, aloitti Sakon patruunatehdas Riihimäellä 9 mm:n konepistoolin patruunan tuotannon. Tuotanto peitti hyvin sodanajan kulutustarpeen, vieläpä sitä liikeni myytäväksi Ruotsiin.

Vaikka suomalainen konepistooli ei ollut Talvisodassa mikään ainutkertainen uutuus, yllätti se kuitenkin tehollaan ja kätevyydellään venäläiset vihollisemme. Talvisodan kokemusten perusteella varustettiin venäläinen jalkaväki runsaalla konepistooli-aseistuksella. Siihen asti suosiossa ollutta puoliautomaattikivääri-kantaa sen sijaan vähennettiin samassa suhteessa. Jo toisen maailmansodan aikana tapahtui konepistoolin rakenteessa valtavaa kehitystä. Lähdettiin ajatuksesta, että konepistooli on "kulutustavaraa". Siksi sen tulee olla halpa. Näin syntyi niin sanottu pelti-konepistooli. Se on tosiaan pääasiassa pellistä "prässäämällä" ja hitsaamalla tehty hyvin karkeatekoinen, mutta kuitenkin toimintavarma ja kevyt ase. Se painaa vain noin 3 kg.

Siinä käytetään tankolipasta, joka on kehitetty käteväksi ja taisteluolosuhteissa helposti täytettäväksi. Tällainen pelti-konepistooli on Suomen armeijassakin nyt käytössä. Sen nimi on "Konepistooli M/44", mutta käyttöominaisuuksiltaan se ei ole vanhan kunnon "Suomi Konepistooli M/31:n" veroinen. *JATKUU*

Sankariristien varjossa

SIRKKA NYKÄNEN

Suomessa on aina haluttu kätkeä vainajat kotiseudun multiin, missä he kuoleman jälkeenkin voivat olla omaisten huolenpidon kohteena. Sodassa tämän vanhan perinteen noudattaminen vaati usein suuria ponnistuksia. Järkyttävää on, että käytännön työn, sankarivainajien käsittelyn, hoitivat usein naiset, rintamalotat.

SUOMI lienee maailmassa niitä aniharvoja maita, ehkä ainoa, joka on lähettänyt sodassa kaatuneet sotilaansa rintamalta kotiseudulle. Juhlapäivinä kokoonnumme sankarihaudoille, sankariristien äärelle. Harva siellä mukana oleva tietää mitään työstä, jota sodan aikana rintamien läheisyydessä tehtiin, jotta taisteluissa kaikkensa antaneet soturit saatiin lähetetyiksi kotiseurakuntien kirkkomaihin haudattaviksi.

Kun sotilaspastori Olavi Tukiainen tammikuun 10. p:nä 1940 pyysi minua 7. DE:n Kaatuneiden Evakuoimiskeskukseen ("Kekki") toimistolotaksi, olin edellisenä iltana saanut sormeeni kimaltavan kihlasormuksen. Sulhaseni palveli samassa divisioonassa viestiupseerina. Neuvottelimme kolmisin asiasta ja sulhaseni kehoitti päättämään itse.

Sain pari tuntia miettimisaikaa. Se oli kyllä turhaa, sillä olisin voinut heti vastata myöntävästi.

Ilmoittaessani päätökseni sulhaselleni hän sanoi:

— Tiedätkö, mitä teet?! Joudut työskentelemään täällä rintaman läheisyydessä. Taipaleeseen on täältä vain 20 km. Täällä voi olla pommituksia, desantteja, vihollispartioita ja melkein mitä vain. Toimistoonne tulevat ensimmäisinä tiedot kaikista kaatuneista — kaikista!

— Olen harkinnut asiaa. Pommituksista olen saanut jo esimakua. Kotiseutuani Kymenlaaksoa siellä ollessani pommitettiin ankarasti jo monta kertaa, senhän tiedät. Sitäpaitsi olisin joka tapauksessa aivan pian saanut lottakomennuksen — asiahan on jo vireillä. Teologina tiedät, mitä usko Jumalaan ja hänen johdatukseensa merkitsee. Minä luotan hänen tahtoonsa ja varjelukseensa niin omassa elämässäni kuin Sinunkin.

— Yhdestä asiasta olen iloinen, sanoi sulhaseni. — Sodassa miehet puhuvat usein karkeuksia. Tiedän, että teidän toimistossanne pienet korvasi säästyvät niiltä. Ja toiseksi — ehkä joskus voimme tavata ja koettaa unohtaa, että on sota.

Illalla kerroin tilapäisessä majapaikassani Kuuvan talossa asuville lotille, että saan komennuksen tänne. Eräs heistä huudahti:

— Sinä onnellinen! Voit ehkä tavata sulhasesikin joskus. Harvoilla morsiamilla siihen nyt sodan aikana on mahdollisuuksia.

— Tiedätkö jo, mihin hommiin joudut? kysyi Kerttu Kuuva, eräs lotista. Kerrottuani hän tuijotti minua hetken suurin silmin ja kauhistuneena sanoi:

— Kuinka uskallat?! Etkö tajua, että jonakin päivänä toimistoosi voi tulla tieto vaikka oman sulhasesi kaatumisesta?

— Kaikki olen ottanut huomioon. Jos niin murheellisesti kävisi, että sulhaseni kaatuisi, saisin siitä tiedon joka tapauksessa, vaikka olisin kaukanakin. Jos hän taas haavoittuisi, ehkä vaikeastikin, minulla olisi tilaisuus vielä tavata hänet, ehkä sanoa jäähyväisetkin, sanoin, mutta en voinut estää ääntäni värähtämästä.

Kerttu katseli minua pitkään. Sitten hän pudisti päätään ja sanoi:

— Ihmeellinen morsian!

Seuraavana aamuna kello 9 minun piti ilmoittautua sotilaspastori Olavi Tukiaiselle 7. Divisioonan Esikun-

Kaatuneita ei jätetty taistelukentälle

nassa. Se sijaitsi silloin Kannaksella Pyhäjärven aseman lähellä suojeluskuntatalossa, Kokkolinnassa. Kerttu Kuuva neuvoi minulle tien kotoaan Kokkolinnaan. Matkaa oli noin 2 km. Majoitukseni olisi edelleen Kertun kotona Kuuvan talossa, Pyhäjärven rannalla. Läheisyydessä sijaitsi Taubilan kartano, jossa myös oli majoitusta. Siellä en tullut koskaan käyneeksi, vaikka sinne majoitetut lotat kutsuivatkin. Kuuvan taloon oli majoitettu muutamia sotilaitakin ja tietysti myös lottia. Erikoisesti muistan heistä Kertun sisaren Toinin ja veljen Eino Kuuvan, joka nuoruutensa vuoksi oli jäänyt vapaaehtoisena kotiseudulleen. Talossa asui toinenkin morsian, lotta Liisa Risku, jonka sulhanen oli tykistössä eräällä Laatokan rantalinnakkeella.

Pari viikkoa työskentelin toimistossa sotilaspastori Tukiaisen ja erään kersantin kanssa kolmisin. Kersantin tehtävänä oli palauttaa kaatuneiden jäämistö, lompakko, rahat, kello jne. omaisille.

Aika kului melko rauhallisesti. Etulinjasta kuului aika ajoin voimakastakin tykistötulta. Kuuntelimme sitä vähän totisina. — Tuo tietää meille töitä, sanoi pastori joskus sitä kuunnellessamme.

Lentotoiminta oli kuitenkin hyvin vilkasta. Toimistomme oli Kokkolinnan toisessa kerroksessa, ullakolla, mutta sen melko isoista ikkunoista saattoi seurata, kuinka vihollisen pommikonelaivueet toisensa jälkeen moottorit jurraten häipyivät näkyvistä kohti kotirintamaa. Pian opimme koneiden äänestä päättelemään ikkunasta katsomatta niiden suunnan. Pommeilla kuormatut lentokoneet jyrisivät toisella tavoin kuin tuhoamismatkoiltaan tyhjinä palaavat.

Useana päivänä oli muuan hävittäjä kieppunut ahkerasti Kokkolinnan yllä. — Tuo ei tiedä hyvää, se on tiedustelukone, oli yleinen arvelu esikunnassa.

Alakerran eräässä salissa oli yhteinen ruokala esikunnan väelle ja siellä oli tilaisuus jutella toistenkin kanssa. Ruokalassa aterioivat myös lomalle ja lomalta palaavat sotilaat ja tuttujakin saattoi joskus siellä tavata. Toisinaan ruokalassa oli aikamoinen tungos, mutta rohkaisevan iloisina palvelivat siellä monet lotat. Ruoka oli hyvää ja sitä oli riittävästi. Olihan vasta talvisota eikä säännöstely ollut vielä kovinkaan ankaraa.

Pian alkoi liikkua arveluja esikunnan siirtymisestä pois Kokkolinnasta. Vihollisen tiedustelukone ei lakannut pyörimästä esikunnan yllä. Se oli tulittanutkin esikunnan lähettyvillä ajaneita autoja ja hevosmiehiä. Vajaan viikon kuluttua esikunta siirtyikin Saapruun kansakoululle. Kaatuneiden Evakuoimiskeskus eli lyhyesti sanottuna Kekki jäi kuitenkin edelleen Kokkolinnaan. Tosin meidänkin siirtymisestämme huhuiltiin, mutta arvelimme, että Kekki ei voi siirtyä pois rautatien läheisyydestä, koska sankarivainajien arkut voitiin rautateitse parhaiten lähettää kotiseudulle. Turvallisuussyistä toimistomme siirtyi Kokkolinnasta erääseen noin parin sadan metrin päähän olevaan Taubilan kartanon muonamiesten asuinrakennukseen.

Välimaastoon jäänyt aseveli on noudettu

Rintaman todellisuutta *SA-kuva*

Meidän toimistomme oli kamarissa; keittiössä, jonka läpi kuljimme, työskenteli pari aliupseeria muissa tehtävissä. Ruokailimme edelleen Kokkolinnassa. Kun liikenne sen ympärillä siirtojen jälkeen huomattavasti hiljeni, ei tiedustelukonekaan alituisesti ollut meitä enää vaanimassa.

Tammikuun lopulla toimistoomme tuli toinenkin lotta. Hän oli Regina Porras, lahtelaistyttöjä muistaakseni. Hänen nimensä mukaan toimistoamme leikillisesti sanottiin monesti "Lottaportaaksi".

Olisi luullut, että toimistossamme olisi ollut painostava mieliala, ehkä suorastaan synkkäkin. Näin ei kuitenkaan ollut, sillä pastori Tukiainen oli hyvä esimies ja verrattoman huumorintajuinen.

Vaikka meitä eivät aina työt onneksi rasittaneetkaan, ei aikamme silti käynyt pitkäksi. Rintamalle tulijat ja lomalle menijät pistäytyivät rupattelemassa. Kerran eräs kävijä kysyikin:

Lotat joutuivat rintaman takana hoitamaan myös kaatuneiden huoltoa *SA-kuva*

— Mitäs te lotat täällä oikein teette, joutenhan te näytte olevan!

Silloin pastori Tukiainen vastasi:

— Kiitä Jumalaa, kun ja jos saamme olla jouten! Jos meidän toimistossa on kiirettä, se tietää monen sotilaan matkanpäätä ja suruviestejä koteihin.

Tulijoita ja menijöitä oli monia ja monenlaisia. Useimpien nimet olen jo unohtanut, mutta heidän olemuksensa muistan.

Kerran luonamme istui muuan etulinjan parroittunut sotilas. Hän ei paljon puhunut, nojasi kyynärpäitä polviinsa ja tuprutteli piippuaan välillä partaansa sivellen. Hän ilmeisesti ajatteli vakavia asioita.

Vihdoin hän kääntyi puoleeni ja kysyi painokkaasti:

— Tiedättekö, kirkassilmäinen nuori lotta, mitä mies voi elämässään saada?

Katsoin kysyvästi häneen.

— Muistakaa, nuori morsian, mies voi saada rautaristin, kotiristin tai puuristin.

Toistin hämmästyneenä:

— Rautaristin, kotiristin, puuristin, ja jatkoin hiljaa: ... tai sankariristin.

Mies katsoi yhä minuun ja naurahti sitten kuin anteeksi pyytäen. Pitkän hiljaisuuden jälkeen hän nousi, ojensi kätensä ja kysyi rauhallisesti:

— Onko minun osani tuo viimeinen?

— Meidän jokaisen elämä on aina ja kaikkialla meidän Vapahtajamme huomassa, vastasin koruttomasti ja sydämen pohjaa myöten liikuttuneena.

Muutaman päivän kuluttua hänen nimensä oli luettelossamme. Hän oli saanut sankariristin.

Radioselostaja Pekka Tiilikainen kävi kerran toimistossamme. Hän oli menossa etulinjaan nauhoittamaan lähetystä. Kenttäpiispa Johannes Björklundin käynti jäi minulle unohtumattomaksi muistoksi.

Hetken keskusteltuamme hän huomasi nimettömässäni sormuksen.

— Missä päin sulhasenne on? hän kysyi.

— Täältä parinkymmenen kilometrin päässä, vastasin.

— Missä tehtävässä? kysyi hän edelleen.

— Viestiupseerina.

Lähtiessään hän puristi kättäni ja sanoi sydämellisesti:

— Jumalan siunausta!

Sinä päivänä minulla oli erityisen hyvä olla. Hänen sanansa kantoivat minua työssäni päivästä päivään.

Divisioonan pastori Väinö Reunanen kävi silloin tällöin meitä tervehtimässä. Hänet tunsin jo kouluvuosiltani, olihan hän ollut uskonnonopettajanani jonkin aikaa. Sodan aikana meistä tuli hyvät ystävät. Kerran hänen ajoneuvonsa oli joutunut vihollisen hävittäjän hyökkäyksen kohteeksi. Kaiken kukkuraksi hänen is-

Kirja kaatuneen omaisille

tuttuaan vähän aikaa toimistossamme vihollisen pommikoneita jälleen kerran lensi matalalla jyristen ylitsemme. Luulimme jo viimeisen hetkemme tulleen, mutta huojentuneina saimme ikkunasta katsoa, miten pommit irtosivat koneista vasta meidän ja Pyhäjärven aseman välillä olevan peltoaukeaman yllä. Kuului monta kovaa jyrähdystä pommien pudotessa jäiseen maahan. Multapilvet vain kohosivat korkealle ilmaan ja koneet hävisivät näkyvistä.

— Tytöt, keitetäänpä kahvit tämän järkytyksen jälkeen! sanoi rovasti Reunanen ja meni kahvipaketteineen keittiön puolelle. Siellä olikin iso kahvipannu, jolla kornetti Jukka Uunila oli kerran neuvonut minua keittämään hyvää kahvia:

— Kun pannuun, olipa se iso tai pieni, panee kuk-

kurakannellisen kahvia, ei sen kummempia mittaamisia tarvita, oli hänen hyvä neuvonsa. Kornetti Uunilalla olikin aina ihmeteltävän hyvä, yksityinen kahvivarasto ja auliisti hän siitä meidänkin toimiston joukolle tarjosi.

Divisioonan pastori Reunasen ja perheeni ystävyys jatkui sotien jälkeenkin. Talvella, vuosia myöhemmin, hän tuli kotiimme pappeinkokoukseen. Tervehtiessään hän sanoi:

— Tulin sanomaan hyvästiä.

Minulle nousi kuin pala kurkkuun. Kahvin juonnin lomassa sanoin hänelle:

— Kertoisitko jotakin menneistä ajoista tyttärelleni? Minä en osaa.

Pian hän katosi lastenhuoneeseen. Illalla kokouksen jälkeen nuori tyttäreni ilmestyi pitkässä yöpaidassaan luokseni keittiöön. Hän katseli minua suurissa ruskeissa silmissään merkillinen ilme. Sitten hän kietoi kätensä kaulaani ja kuiskasi:

— Rakas urhea äitini!

Pari kuukautta myöhemmin saimme kutsun tämän isällisen ystävämme ja aseveljemme hautajaisiin.

Divisioonan esikunnan adjutantti luutnantti Kuovi ei ollut toimistossamme harvoin nähty vieras. Käydessään hän usein neuvotteli pastorin kanssa, mistä saisi lisää miehiä ruumiiden arkkuunpanotyöhön. Se oli järkyttävää ja todella hermoja kysyvää työtä: pahoin haavoittuneet, jopa silpoutuneet ja jäätyneet ruumiit oli kuumassa saunassa ensin sulatettava, jotta ne voitiin panna arkkuihin. Multakin oli pestävä pois ennen arkkuunpanoa.

Työhön tiedusteltiin aina vapaaehtoisia, sillä se kysyi rautaisia hermoja. Kolmea viikkoa enempää näiden miesten hermot eivät useinkaan kestäneet. Viimeistään silloin he tulivat toimistoon pyytämään pastorilta siirtoa toisiin tehtäviin.

Lapsellisuudessani pyysin päästä katsomaan heidän työtään. Kysyin sulhaseni mielipidettä ja hän kielsi sen jyrkästi. Vetosin uudelleen pastoriin.

— Kyllä Lottamorsiamen on jo nyt hyvä totuttautua tottelemaan tulevaa aviomiestä, sanoi hän.

Tyydyin heidän päätökseensä enkä ole sitä katunut. Tuskinpa olisin kestänyt niin järkyttävää nähtävää.

Esimiehelläni oli tapana aamuisin tulla toimistoon lähellä olevan kenttäsairaalan kautta, joka oli kunnalliskodissa. Samalla hän sai luetteloihimme tiedot haavoittuneista ja haavoihinsa menehtyneistä. Ihmeteltävästi hän säilytti mielensä reippauden ja rauhallisuuden, vaikka toisinaan jokin pieni ele, ilme tai äänen sävy hänen toivottaessaan hyvää huomenta kertoi juuri koetusta järkytyksestä tai siitä, että hän oli saanut olla läsnä silloin, kun nuoren sotilaan elämä sammui. Toisinaan hänen olemuksensa heijasti rauhaa ja ihmeellistä valoisuutta sodan kauhean sadon keskeltä palattuaankin. Silloin hän saattoi sanoa hiljaa:

— Sain jakaa pojille Herran Ehtoollisen.

Eräänä aamuna helmikuun loppupuolella hänen tullessaan toimistoon huomasin heti jotakin erikoista tapahtuneen. Pastori näytti kalpealta ja kasvoilla oli tuskainen piirre. Tavanomainen tervehdys ei kuulostanut yhtä reippaalta kuin ennen. Vaitiollen hän riisui lumipukunsa ja istuutui alkaen kertoa:

— Tulen kenttäsairaalasta. Kun en heti tavannut lääkäriä tai ylihoitajaa, menin toimistoon. Siellä pöydällä oli joukko paarilappuja. Eräässä niistä oli hyvän ystäväni vänrikki Paavo Juonalan nimi. Tunnen hänen morsiamensa, Jyväskylän tyttöjä. Kiiruhdin etsimään lääkäriä ja hänet tavattuani kysyin, mitä Juonala tekee kenttäsairaalassa.

Lääkäri viittasi minut mukaansa. Eräältä vuoteelta löysin vakavasti haavoittuneen ystäväni. Keskustelin hänen kanssaan ja nyt on tehtävänäni sähköttää morsiamelle. Vaikeutena on sähkeen sanamuoto.

Pastori otti esiin lehtiönsä ja kynänsä. Aikansa kirjoitettuaan ja ylipyyhittyään hän kysyi:

— Lottamorsian, sopisiko näin: "Paavo haavoittunut, välitöntä hengenvaaraa ei ole. Ota heti yhteys suojeluskuntapiirin esikuntaan!" Pienen tauon jälkeen hän sanoi:

— Tuo "hengenvaara" tuntuu pahalta. Kirjoitan "välitöntä vaaraa ei ole".

Sähke lähti ja pastori tilasi myös puhelun suojeluskuntapiiriin. En tiedä, mistä johtui, mutta minulla oli tunne, että morsiamen olisi pidettävä kiirettä. Sanoinkin Reginalle:

— Olisi parasta, jos vänrikin morsian voisi tulla lentokoneella.

Illalla pastori sai tiedon, että morsian saapuisi äitinsä kanssa seuraavana iltana. Kihlapari vihittäisiin kenttäsairaalassa. Hääjuhlan tarjoilutarpeet morsian toisi tullessaan. Vaikka kihlapari oli Reginalle ja minulle aivan outo, olimme iloisessa odotuksessa. Ehkä vänrikki toipuisi hyvinkin vammoistaan ja he saisivat toisensa. Vuosien kuluttua he saisivat kertoa lapsilleen ja lastenlapsilleenkin ankeasta ajasta, jolloin hääjuhlakin oli täytynyt viettää kenttäsairaalassa.

Tuskin maltoimme odottaa seuraavaa aamua. Pastori Tukiainen tuli toimistoon, mutta hänellä ei ollut hyviä uutisia: haavoittuneen tila oli huonontunut. Lukemattomat kerrat sinä päivänä pappimme katsoi kelloaan.

— Nyt morsian on Pieksämäellä... nyt hän on Hiitolassa... nyt Käkisalmessa..., sanoi hän monta kertaa päivän kuluessa. Näin, että hän rukoili ystäviensä puolesta. Ehtisikö morsian ajoissa?

Seuraavana aamuna menin iloisena ja jännittyneenä toimistoon. Pastori istui jo siellä pää käsien varassa. Arvasin, mitä oli tapahtunut.

Pastori katsoi minua vakavasti silmiin ja sanoi:

— Lottamorsian, he eivät saaneet toisiansa.

Hänen silmissään oli kyyneleitä.

Sinä päivänä toimistossamme oli hiljaista. Ei kuulunut iloista rupattelua, ei heleätä naurua.

Kenttäpiispa Johannes Björklund rintamakirkossa *SA-kuva*

Myöhemmin sain kuulla, että sulhanen oli kuollut haavoihinsa pari tuntia ennen morsiamen saapumista. Hääleivonnaiset morsian oli lähettänyt sulhasensa joukkueelle etulinjaan.

Illalla nukkumaan käydessäni itkin. Se olikin ainoa kerta lottakomennuksella ollessani. Se itku teki hyvää. Se huuhtoi sydämestäni tuskan, joka surullisten asioiden äärellä oli sydämeeni patoutunut. Iltarukouksessani muistin jälleen kiittää Jumalaa siitä, että vielä sain olla morsian — sodan kauhujenkin keskellä.

Mitä pitemmälle sota jatkui, sitä kovemmiksi kävivät taistelut Taipaleessa. Kaatuneiden luettelo toimistossamme kasvoi kasvamistaan. Monen koulutoverinikin nimi oli siihen merkitty. Helmikuun lopulla soi korvissamme taukoamaton tykkien jylinä kuin aamusta iltaan kestävä raju ukonilma. Kymmeniä koneita käsittävät pommikonemuodostelmat jyrisivät ylitsemme kohti kotiseutuja. Monesti panin työni lomassa käteni ristiin ja huokasin:

— Herra, armahda meitä!

Maaliskuun alkupäivinä tykistötuli kiihtyi helvetillisiksi pauhuksi. Päivät olivat jo pidentyneet, tulimyrsky rintamilla kesti monia tunteja kauemmin kuin keskitalven lyhyinä päivinä. Kuulimme rintamalinjan muuttumisesta Summassa. Tulipalot punasivat taivaanrannan jäätävän kylminä pakkasöinä. Sydämen pohjassa alkoi kalvaa huoli omien linjojen kestokyvystä.

Toimistossa työskentelimme aamusta myöhään iltaan. Kenttäsairaalassa oli paine kovimmillaan. Työpöydälläni oli päivittäin kasa veren punaiseksi tahraamia ja kosteuden turvottamia pahvisia paarilappuja. Niissä olevista nimistä oli vaikea saada selvää hyytyneen veren vuoksi. Moni tulija pyörsi toimiston ovelta takaisin. Joku viipyi vain sen verran, että ihmetteli, kuinka voimme työskennellä sellaisissa olosuhteissa, kuvottavassa veren hajussa.

— Tuhansin verroin vaikeampaa pojilla on etulinjassa! sanoimme ihmettelijöille.

Joku voi pahoin ulkoportailla poistuessaan työpaikaltamme.

Maaliskuun 10 p:n seutuvilla alettiin hiljaa puhua vetäytymisestä tai rauhasta.

Talvisodasta on kulunut jo vuosikymmeniä. Se aika on kuitenkin lähtemättömästi mielessäni. Joskus olen ihmetellyt, että jaksoin kantaa tuon ajan henkisen taakan. Varmaan oman kihlausaikani kirkas onnellisuus oli minua tukemassa. Ennen kaikkea minua kuitenkin tuki tietoisuus siitä, että kotiväki rukoili puolestani, minun ja hänen, joka jo silloin oli minulle rakkain ihminen maailmassa.

Elämäni aikana olen saanut usein olla mieheni mukana saarnamatkoilla eri seurakunnissa. Harvoin meillä on ollut niin kiire, ettemme olisi ehtineet käydä sankarihaudoilla. Lappeenrannan suuri sankarihautausmaa on minulle monesta syystä läheinen paikka. Olen käynyt siellä myös perheeni nuorison kanssa, kaksi heistä on nyt jo varttunut miehiksi. Olen siellä yrittänyt kertoa heille jotakin isänmaasta ja vapaudesta, uhrista, joka annettiin isänmaalle vuosia sitten, eikä turhaan.

Mielessäni ovat usein viipyneet koulutyttönä kuulemani nuoren pioneerin lausumat sanat hänen ojentaessaan ruusukimpun "sotilaskodin äidille".

"Nämäkin ruusut,
ne hehkuvat elämälle,
mi kauniina kangastaa.
Ne hehkuvat maalle tälle
mi poikaansa odottaa..."

Suomi, Isänmaani, ei odottanut poikiaan eikä tyttäriäänkään turhaan. Tavaillessani kotiseurakuntani sankarihaudan laatoista nyt jo himmentyneitä nimiä ja sanoja — sellaisia kuin Taipale, Terenttilä, Kelja, Kirvesmäki, Mustaoja — tulvahtavat monet muistot sydämeeni. Aika on solminut hohtavan seppeleen ja tunnen elävästi, että sankariristien varjossa yhä versoo vapaus — tulevinakin päivinä. □

Mitenkä meidän nyt käy?

P. A. SUOJANEN

Tieto sotilaan kaatumisesta annettiin rintamalta yleensä kotiseurakunnan papille, jonka tehtävä oli viedä murheellinen viesti vainajan kotiin. Seurakuntalaiset tiesivät tämän ja sotilaiden omaiset pelkäsivät viestinviejän pysähtymistä pihaan...

— NO, PEKU, ei sinne — tuostahan meidän pitää kääntyä, olet sinä nyt ennenkin Pappilan pihalla käynyt, kas noin!

Mies jutteli hevoselleen. He ajoivat suoraa kuoppaista tietä, jonka kummallakin puolella puut seisoivat paljaina ja alastomina. Kevät oli tulossa, mutta talvi ei ollut vielä hellittänyt otettaan. Kävi kylmä viima. Lunta oli vielä siellä täällä ojissa ja notkelmissa. Linjaalirattaat heiluivat puolelta toiselle.

— On se sentään toista istua reessä hyvällä kelillä, ei siinä tällaista tärinää ja heilumista ole, tuumi mies itsekseen. — Kas niin, Peku, pistelehän vähän rivakammin!

Ennen pihamaalle tuloa oli pienoinen ylämäki ja hevonen otti sen juosten sekä pysähtyi tuossa tuokiossa ulkohuonerakennuksen edessä olevan puomin luokse.

— Kas sillä tavalla, jutteli mies ja kapusi alas rattailta. Hän pani hevosen kiinni, otti pienen heinätukon rattailta ja viskasi hevosen eteen. Muutamia heinänkorsia oli jäänyt sotilasmantteliin eivätkä ne siitä niin helpolla lähteneetkään, yksitellen oli noukittava. Hän suoristi manttelin, kohensi vyötä ja astui päärakennusta kohti, ei "paraatiportaille" vaan keittiön ovelle. Mies pyyhki huolellisesti suuret sotilassaappaansa ja astui sisään.

Rovasti ja ruustinna olivat paraikaa syömässä suuressa keittiössään.

— Sisään vain, huusi rovasti koputuksen kuultuaan.

— Tulinpahan pahaan aikaan häiritsemään teidän ruokarauhaanne, päivää vaan.

— Päivää, päivää — ei se mitään tee. Minä olen vähän myöhässä. Kansliassa oli asiakkaita, enkä päässyt kään ajoissa valmiiksi. Jos et ole syönyt, niin istu pöytään.

— Kiitos vaan — nousin itsekin vastikään ruokapöydästä.

— Jos paikallispäällikkö on hyvä ja käy tuonne ruokasaliin siksi aikaa, siellä ovat päivän lehdetkin.

Mies riisui manttelin, pani sen oven pielessä olevaan naulakkoon, pyyhki vielä saappaitaan kynnyksen luona olevaan mattoon ja meni ruokasalin puolelle. Ikkunan vieressä oli rovastin keinutuoli. Hän istuutui siihen, otti lehden viereiseltä pöydältä, katseli hetken, taittoi taas laskoksiin ja pani pöydälle. Ei haluttanut lukea. Edessä oleva tehtävä vaivasi miehen mieltä. Paikallispäällikkö ei ollut enää mikään nuori mies. Liian vanha rintamapalvelukseen, liian sairas korsun kovalle lavitsalle. Hän istui kädet ristissä hiljaa keinutellen.

Rovasti tuli jonkin ajan kuluttua huoneeseen.

— Kohta lähdetään, käyn vain kansliassa. Eräs kirje on vielä saatava postiin, tulen aivan heti.

Rovastikin oli jo vanha mies, mutta askel oli vielä reipas ja joustava.

Hän oli ollut pitäjässä kauan, tunsi seurakuntalaisensa hyvin ja oli vieraillut miltei jokaisessa talossa ja mökissä. Hän oli ottanut osaa ihmisten iloihin ja suruihin, he pitivät hänestä.

Paikallispäällikkö keinutteli hiljaa keinutuolissaan ja odotti. Tuon tuostakin hän katsoi kelloon. Päästäisiinpä jo lähtemään, jotta ei tarvitsisi ihan pilkkopimeässä takaisin ajella.

Lopultakin rovasti sai työnsä tehtyä. Molemmat istuivat jo raittailla, kun ruustinna tuli juosten rattaiden luo.

— Ota tämä jalkojesi peitteeksi, tämä vanha turkkisi!

— Onkohan se tarpeen?

— On se, näin kolea ilma ja ties miten kauan viivytte.

Rovasti otti vanhan turkin, pani polvilleen ja matka alkoi.

— Kariniemestäkö sait taas hevosen? kysyi rovasti.

— Sieltähän tämä vanha Peku on. Eihän tämä niin nopea ole, mutta muuten rauhallinen ja mukava ajaa, jotta kyllä tällä taival taittuu.

— Meillä taitaa olla vähän vaikea matka, vai mitä arvelet?

— Kovin vaikea, molemmat paikat omalla tavallaan erikoisia. Erä-Santeria pidän pahempana.

— Niin — epäilemättä, sanoi rovasti. Santeri-rukalle ei ole suotu liikoja leivisköjä. Minuakin vähän pelottaa sen viestin vienti.

Peku juoksi hiljaista hölkkää, rattaat heiluivat kuoppaisella tiellä, miehet juttelivat verkkaisesti, katkonaisesti. Lähestyttiin Mutka-ahon mökkiä.

Jo kaukaa he näkivät, miten ikkunaan tuli liikettä, vilskettä. Monet silmäparit tähyilivät tulijoita levottomina, peloissaan.

Mökin ovi avautui vähän raolleen.

— Tuletko ne tänne, tulevatko ne tänne?

Monta sydäntä pamppaili kuumeisesti — epätoivoa — toivoa... Kun hevonen verkkaisesti juoksi ohi mökin veräjän, aukeni ovi selkosen selälleen ja kuului tytön riemukas huuto:

— Ne menivät ohi, ne menivät ohi!

Kohta oli portailla liuta lapsia, vaimo ja mies. Kaikki he katselivat vapautuneina ja iloissaan poistuvaa hevosta.

Mutka-ahosta oli kaksi poikaa rintamalla.

— Eivätpä, Jumalan kiitos, tulleet meille! sanoi vaimo vapautuneena.

— Eivät — eivät ainakaan vielä, lisäsi mies.

Matka jatkui. Käännyttiin vasemmalle, kapealle kylätielle. Vastaan tuli Alatalon Henrikki, vanha isäntä, heinäkuorman kanssa.

— Ptruu, no seisahtukaa nyt tekin. Päivää vaan, päivää! Jaaha, kuoleman sanansaattajat ovat taas matkalla. No, mihinkä sitä nyt mennään?

— Tuonne vain eteenpäin vielä ajetaan.

— Jaa — että ei passaa sanoa?

— Ei — ei passaa.

— Taitaa Suontaustan Vihtori olla?

— Ei ole Vihtori. Kyllähän Henrikki sen pian saa kuulla. Meidän täytyy kotiväelle ensin tällaiset ikävät asiat ilmoittaa, sanoi rovasti vähän kuivan sävyisesti.

— Niin kai täytyy — mikäs siinä, kun ei niin ei, sanoi Henrikki ja nykäisi ohjaksista.

— Hm — Kuoleman sanansaattajat — oletko ennen kuullut meistä niin sanottavan? kysyi rovasti.

— Kuulin tuon ensi kerran.

— Niin minäkin, mutta kyllähän se tavallaan on oikein. Yhdessä matkatessamme olemme jo moneen paikkaan vieneet tuon ikävän uutisen. Kuoleman sanansaattajia me nytkin olemme. Kuinka kauan tätä riittää?

— Kun sen tietäisikin — saisi jo riittää!

Verkkaisesti he ajoivat eteenpäin. Tie oli käynyt yhä huonommaksi. Jossakin metsärinteessä oli vielä jäätikköäkin tiellä. Kumpikin mietti edessäolevaa kohtaamista. Erä-Santerin parrakkat kasvot ja Miinan huivin alta hapsottava tukka tuntuivat olevan jo kovin lähellä.

— Luulen, että meidän täytyy jättää hevonen Rajalaan ja mennä kävellen siitä Eräniemeen.

— Saattaa olla — eihän siitä ole kuin vajaa kilometri.

Ylipäällikkö keskustelee kaatuneiden omaisten kanssa

SA-kuva

Heidän vielä jonkin matkaa ajettuaan näkyikin jo Rajalan torppa pienen peltoaukeaman ääressä.

He ajoivat pihaan. Ajajat huomasivat monta silmäparia ikkunassa. Kun he tulivat alas rattailta ja olivat juuri kiinnittämässä hevostaan navetan luona olevaan puuhun, juoksi torpan nuori emäntä itkien pihalle kolmen pienen lapsen seuraamana.

— Milloin se tapahtui? Mitenkä meidän nyt käy?

— No, mutta Kaisa kulta, mikä sinun on? sanoi rovasti entiselle rippitytölleen.

— Mikäkö on? Ettekö te juuri ole tullut sanomaan, että Vilho on kaatunut?

— Emme toki, meillä ei ole mitään asiaa Rajalaan! Jätämme vain hevosen tähän vähäksi aikaa, jatkamme nimittäin vielä eteenpäin jalkaisin.

— Ihanko totta — Vilho ei olekaan kaatunut! Onko se ihan totta?

— Sanoin jo, ettei meillä ole tänne mitään asiaa. Jos Kaisa viitsisi hetken perästä antaa vettä tälle Pekulle, niin olisimme kiitollisia. Meidän täytyy heti jatkaa matkaa.

Kun lapset näkivät äidin vapautuneen ja iloisen ilmeen lakkasivat hekin itkemästä. Paikallispäällikkö laittoi vielä loimen Pekun selkään, minkä jälkeen he heti lähtivät astelemaan metsän läpi johtavaa talvitietä pitkin Eräniemeen.

Aseveljen sankarihautaus

Katri-emäntä tiesi, mihinkä heidän matkansa vie, mutta ei puhunut mitään.

— Voi Santeri ja Miina parkoja! sanoi hän hiljaa itsekseen ja meni lasten kanssa tupaan.

Kuoleman sanansaattajat kulkivat vaivalloisesti kuoppaisella, paikoin vielä jäisellä metsätiellä. Rovasti pysähtyi tuon tuostakin kuivaamaan hikeä otsaltaan. Hiljalleen talsittiin eteenpäin, monta sanaa ei vaihdettu.

— Tuolla se jo näkyy.

— Jo oli aikakin, ihan tässä läkähtyy, sanoi rovasti.

He seisahtuivat vielä kerran pyyhkimään hikeä. Hetken kuluttua he olivat Erä-Santerin pihamaalla. Mökki oli harmaa, ränsistynyt, navettarakennus kallellaan, katto pahasti painuneena. Alakuloinen, lohduton oli näkymä. Oli aivan hiljaista, ei mitään ääniä kuulunut, ei mitään liikettä ikkunassa. Ulko-ovi oli raollaan.

Naputukseen ei tullut mitään vastausta. Miehet tulivat takaisin pihalle, katselivat, kuuntelivat.

Mökin ovi työnnettiin rajusti auki. Santeri seisoi ovella.

— Ei meidän ovi lukossa ole, ei koskaan, passaa vain tulla sisälle.

He tervehtivät. Mieluimmin he olisivat puhuneet asiansa pihalla.

— Me kai voimme puhua tämän asian täälläkin. Onko emäntä kotosalla? sanoi rovasti.

— On se. — Miina, tule tänne, ei ne tule sisälle! huusi Santeri tupaan.

Miina — pieni, laiha, hapsottavin hiuksin, repaleinen mekko yllään, tuli portaille. Kaksi poikaa kurkisteli oven raosta.

— Hm — tuota, aloitti paikallispäällikkö. — Me saimme tänään sellaisen ikävän viestin, että teidän poikanne Antton on kaatunut taistelussa vihollista vastaan ja joutunut täten uhraamaan nuoren elämänsä isänmaamme puolesta.

Näiden sanojen jälkeen vallitsi täysi hiljaisuus.

Miina lyyhistyi hetken kuluttua portaille istumaan, painoi päänsä käsiensä varaan. Hän itki äänettömästi. Pojat oven raossa katselivat pyörein silmin vieraita miehiä. Santeri seisoi hiljaa, liikkumatta.

— Me käsitämme täysin, että teidän järkytyksenne on suuri tällaisen viestin saatuanne, sanoi rovasti, mutta meidän täytyy muistaa, että me olemme vain tomua ja tuhkaa. Hän, joka on ylhäällä, säätää meidän elämämme, määrää meidän kohtalomme. Jospa me vain oppisimme tämän tajuamaan ja tyytymään kaikkivaltiaan tahtoon.

Rovastin sanojen jälkeen vallitsi edelleen hiljaisuus, mutta yhtäkkiä Santeri astui askeleen eteenpäin, kädet nyrkissä taaksepäin vedettyinä huusi hän:

— Perkele, viedään väkiste ja sitten tapetaan! Kyllä minä tiedän, tappamista se on! Pitäisihän se nyt ymmärtää — herrojenkin — että eihän sitä piisaa sadoille miljoonille. Jos minä osaisin kirjoittaa, niin kyllä kirjoittaisin lehtiin, mitä peliä tämä oikein on. Tapetaan viattomia ihmisiä ja toiset saa kärsiä nälkää ja puutetta!

— No, mutta ymmärtäähän Santeri, että me olemme pakkotilanteessa. Meidän kimppuumme on hyökätty ja meidän velvollisuutemme on kaikin keinoin koettaa pelastaa vapautemme ja itsenäisyytemme, sanoi paikallispäällikkö.

— Kyllä minä teidän vapautenne ymmärrän, sanoi

Santeri ja lähti kiivain askelin kulkemaan metsää kohti.

Rovasti huokasi hiljaa — jotakin tällaista minä pelkäsinkin — ajatteli hän.

— Älkää välittäkö hänestä, kyllähän te Santerin tiedätte, metsään hän menee aina, kun on jotain vaikeata, sanoi Miina ja nousi ylös.

— Raskas isku tämä on teille, kovin raskas, mutta meidän pitäisi koettaa pyytää Jumalalta voimia voidaksemme kestää saamamme iskut ja taakat. Minä uskon, että te, emäntä hyvä, voitte saada lohdutuksen hänen sanastaan. Me ihmiset voimme niin kovin vähän toisiamme auttaa ja tukea tällaisten surusanomien saapuessa. Koettakaa lohduttaa Santeriakin voimienne mukaan! Ja nyt ei muuta kuin toivotan teille Herran rauhaa ja siunausta, meidän on valitettavasti nyt jo lähdettävä, kun on vielä muita asioita toimitettava, sanoi rovasti ja kätteli Miinaa.

— Sotilaspastori varmaan lähettää pian teille lähemmät tiedot tapauksesta ja Antton tullaan aikanaan hautaamaan kotipitäjän sankarihautaan. Kyllä siitä sitten teille ajoissa ilmoitetaan. Ei muuta kuin Herran haltuun! sanoi paikallispäällikkö hyvästellessään.

Kiireisin askelin he poistuivat pihamaalta. Heidän ollessaan jo miltei metsän reunassa kuului Miinan kehotus:

— Menettekö siitä sisälle, tenavat, paljain jaloin, olette ihan sinisiä vilusta, heti paikalla tupaan sisälle!

Hiljaisuus. Miesten askelten töminä vain kuului kapealla metsätiellä.

— Jaa-a — siinä sitä oltiin, huokasi rovasti, lohduta nyt sitten Jumalan sanalla Santeria. Itseäni vain voin lohduttaa sanomalla: "Mä tein mink' ihminen ja pappi voi."

— Niin — me emme muuta voineet. Santerille ei ole paljon annettu, ei häneltä voi paljon vaatiakaan.

— Ei voi, mutta minun pitäisi osata paremmin, olen vain tyhjä kumiseva astia, olisi minun pitänyt Santerillekin jokin lohdun sana sanoa.

— Älä siinä nyt turhia aprikoi, me teimme minkä voimme. Jahka vielä saadaan toinen ilmoitus perille viedyksi, niin työmme Kuoleman sanansaattajina on tältä päivältä suoritettu.

Saavuttuaan Rajalan mökille huusi emäntä heitä korvikkeelle, mutta miehet eivät tohtineet — pimeän tuloa peläten — mennä sisälle, vaan lähtivät heti jatkamaan matkaansa.

Pekun askel oli nyt nopeampi, ihan se riehaantui juoksemaan huonolla tiellä, mutta kun tultiin maantielle, se olisi tahtonut väkisten kääntyä oikealle — kotiin päin. Matka vei kuitenkin vasempaan. Oli ajettava vielä viitisen kilometriä maantietä ja taitettava oikealle kylätielle, jota oli vielä ajettava pari kilometriä, jolloin oltaisiin Ranta-ahon tilalla.

Talo oli kyläkunnan suurin. Isäntä ja emäntä olivat jo vanhoja. Heillä oli vain yksi poika, Mauno, jonka kaatumisesta miehet olivat sanaa viemässä.

Talo oli ennestään hyvin tuttu. Monet hartaushetket oli siellä rovasti pitänyt, monissa perhejuhlissa oli kumpainenkin ollut. Antti-isäntä oli kirkkoneuvoston jäsen ja monissa luottamustehtävissä.

Isäntä näki ikkunasta hevosen lähestyvän ja meni pihalle. Tunnettuaan ajajat hänen sydämensä sykintä kiihtyi — olisikohan niillä sellaista asiaa — ei, eihän toki, vastahan me eilen saimme pojalta kirjeen!

Tervehdittiin.

Isäntä toi hevoselle heiniä.

Kovin on vakava ilme rovastilla. Ei yhtään leikin sanaa, kuten tavallisesti. Jotakin on vinossa.

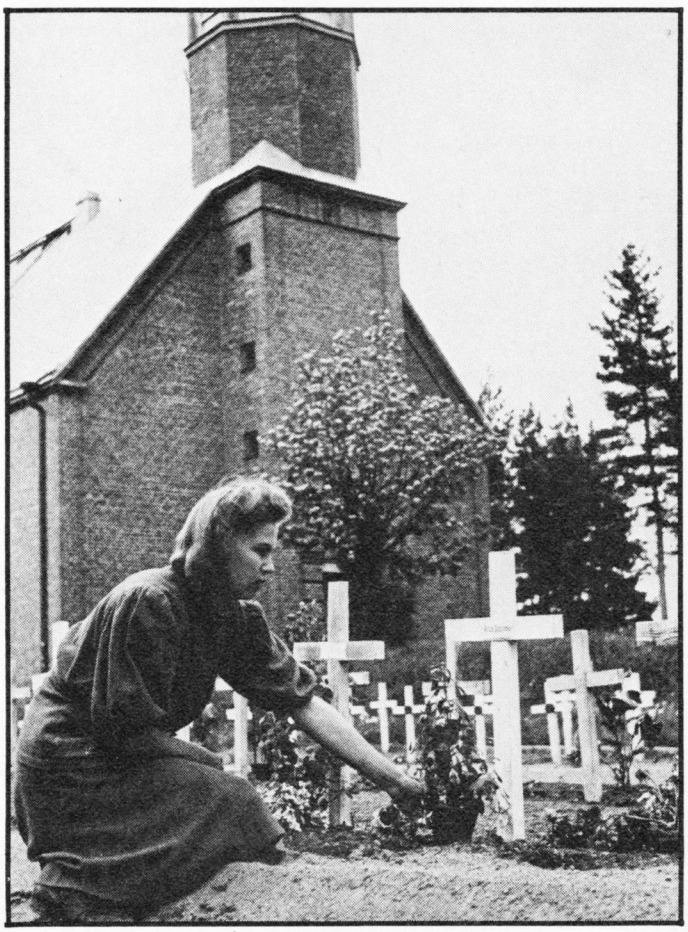
Mentiin tupaan. Vieraat eivät halunneet mennä salin puolelle. Tuvassa oli emäntä ja heidän ainoa tyttärensä, vasta rippikoulun käynyt Kirsti. Lapsihalvaus oli tehnyt hänestä invalidin.

Kaikki tuvassa olijat vaistosivat jotakin vakavaa olevan tulossa: Sen he lukivat tulijain ilmeistä ja olemuksesta. Kun paikallispäällikkö oli ilmoittanut surusanoman, lähti Kirsti heti ontuvin askelin keittiöön ja kohta kuului raolleen jääneestä ovesta tytön hillitön itku.

— Antti — mitenkä meidän nyt käy, sanoi emäntä epätoivoisena pannen kätensä isännän olkapäälle. Samassa hän jo lähti kiireisin askelin keittiöön pitäen nenäliinaa silmiensä edessä.

— Vai niin — vai niin, sanoi isäntä nousten seisomaan. Niinkö siinä kävi. Minä pelkäsin jo pahaa näh-

Omaisia tapaamassa *SA-kuva*

tyäni teidät yhdessä, mutta en tahtonut sitä uskoa. Vai niin siinä kävi. Anteeksi, riipaisee niin kovasti! — Isäntä meni keittiöön.

Rovasti jäi seuralaisensa kanssa avaraan tupaan. Keittiöstä ei kuulunut mitään.

Pitkän odotuksen jälkeen kuului emännän ääni:

— Leena, pane nyt kahvipannu tulelle.

— Pannaanko kahvia sekaan?

— Pannaan puolet kahvia, puolet korviketta.

— Jaa, ettäkö puolet?

— Niin — tai ei sentään — Leena keittää nyt pelkästä kahvista.

— Vai pelkkää kahvia, no, minä laitan.

Hetken kuluttua isäntä ja emäntä tulivat tupaan. Rovasti riensi heitä vastaan, otti heitä kädestä kiinni:

— En minä osaa teitä lohduttaa, rakkaat ystävät. Uskallan kuitenkin toivoa, että te voisitte ottaa — niin käsittämättömältä kuin se tuntuukin — tämänkin raskaan asian Herran kädestä. Hän antaa taakkoja meille, mutta hän myös antaa voimia meille näiden kantamiseen.

— Menetyksenne on kovin suuri, mutta vielä suurempi on asia, jonka puolesta hän on saanut kaikkensa uhrata, lisäsi paikallispäällikkö.

— Meillä oli tarkoituksena heti sodan loputtua antaa talo Maunolla ja ruveta eläkkeelle, mutta nyt kaikki raukesi — en tiedä, mitenkä meidän nyt käy.

— Niin, Antti, paljon me suunnittelemme ja päätämme, mutta niin kovin usein ne raukeavat tyhjiin. Kunpa olisimme antaneet asiamme ja elämämme Hänen johdettavakseen.

— Siinä se onkin, sanoi isäntä, kunpa osaisimme, kunpa jaksaisimme.

Emäntä laittoi kahvin tuvan pöydälle. Kirsti ei tullut juomaan, vaikka äitinsä kävi hakemassa. Puhdasta kahvia, se ei ollutkaan jokapäivästä. Puhuttiin Maunon tapauksesta, hautajaisistakin puhuttiin, mutta vähän jo muustakin — arkipäiväisistäkin asioista juteltiin.

Ilta alkoi jo hämärtyä. Oli kiiruhdettava paluumatkalle. Vakavina hyvästeltiin.

— Jääkää Herran haltuun! olivat rovastin viimeiset sanat hyvästellessä.

Taas istuttiin rattailla. Pekulla oli kiire kotiin. Rattaat heiluivat. Rovastin mielessä kaikui jatkuvasti: "Mitenkä meidän nyt käy, mitenkä meidän nyt käy!" Rattaiden räminä lauloi ylämäessä harvakseen: "Mitenkä meidän nyt käy!" Alamäessä ne lauloivat nopeasti, kovin nopeasti samaa.

Minä otankin tuon saarnani aiheeksi ensi sunnuntaina, tuumi hän aatoksissaan.

— Oli se hyvä, että mamma antoi tuon vanhan turkin peiteeksi. Lämmin tässä nyt on istuskella.

Kuoleman sanansaattajat olivat paluumatkalla. Rovasti mietti sunnuntaian saarnaansa. Rattaat lauloivat jatkuvasti: "Mitenkä meidän nyt käy, mitenkä meidän nyt käy..." □

Oiva Tuominen in memoriam

Ilmavoimien ensimmäinen ritari,
lentomestari Oiva Tuominen

Lentomestari Oiva *Tuominen* oli syntynyt 5. päivänä maaliskuuta 1908 Iitissä ja kuoli 28. päivänä tammikuuta 1976.

Suoritettuaan v. 1926 vapaaehtoisena asevelvollisuutensa Utissa Maalentoeskaaderissa hän suoritti ilmavoimien ohjaajatutkinnon palvellen ensin ohjaajana tiedustelulaivueessa ja siirrettiin myöhemmin taitavana ohjaajana hävittäjälaivueeseen.

Sekä Talvi- että Jatkosodan ankarissa ilmataisteluissa hänet tunnettiin kylmäpäisenä ja taitavana lentäjänä. Kun hänen luonteeseensa yhtyivät vielä harkinta ja nopea tilannetaju, oli onni aina hänen matkassaan.

Ansioistaan Suomen Marsalkka nimitti hänet 18. päivänä elokuuta 1941 ensimmäisenä ilmavoimien lentäjänä Mannerheimristin ritariksi, järjestyssijana n:o 6.

Jos joku suomalaisista lentäjistä Suomen ilmavoimien lyhyen historian aikana on piirtänyt merkittävän ja erikoislaatuisen kuvan on se varmasti lentomestari Oiva Tuominen. Hänen muistonsa säilyy toveripiirissä esimerkillisenä, isänmaataan rakastavana lentäjänä, kunnon toverina, johon saattoi luottaa.

Kunnia hänen muistolleen.

G. E. Magnusson

Keväällä 1942 käytiin Syvärillä raskas torjuntataistelu, jossa vihollinen lyötiin. Myös omat tappiot olivat raskaat.

Aunuksen Ryhmän päiväkäsky kertoo asiasta näin:

"Syvärin 12 päivää kestänyt torjuntataistelu on päättynyt suomalaisten aseiden loistavaan voittoon.

Vihollisen kärsimät musertavat tappiot kaatuneina V ja VI AK:n järkkymättömien puolustuslinjojen edessä antavat kouraantuntuvan todistuksen puolustuksemme lujuudesta ja suomalaisen sotilaan puolustustahdosta, sitkeydestä ja luotettavuudesta. Aukosta linjojemme taakse tunkeutuneen vihollisen perinpohjainen tuhoaminen hyökkäämällä syvässä lumessa ja vaikeassa maastossa on vakuuttavana osoituksena *jalkaväkemme* voimakkaasta hyökkäyshengestä, taidosta ja uhrivalmiudesta."

Nuoren ryhmänjohtajan näkökulma on toinen.

TULI

TOIVO KINNUNEN

KUN alokasaikamme Kuopiossa päättyi, jouduimme vuosien 1941 ja 1942 vaihteessa lähtemään rintamalle. Meistä 1921 ja -22 syntyneistä muodostettiin osa tuliterään rykmenttiin, JR 50:een, komentajanaan everstiluutnantti J. Aho. Palvelin vapaaehtoisena sanotun rykmentin 7. Komppaniassa sen 1. Ryhmän johtajana. Kaikki vanhat v. 1911 syntyneet kotiutettiin alipäällystöä ja upseeristoa lukuunottamatta.

Olimme vuoden vaihteesta aina huhtikuun puoleen väliin saakka olleet Syvärin alajuoksulla Kuuttilahdessa. Rintamavastuun otimme yhdessä oppilas Olavi Paanasen ryhmän kanssa Segesan niemessä.

Naapurinamme oli saksalainen 163. Divisioona. Heidän varustuksensa vaikutti kovin oudolta, kun se oli kesävarustus huolimatta siitä, että lämpömittari näytti jatkuvasti 40—50 pakkasastetta.

Kevään tulo näytti olevan hyvässä vauhdissa. Silloin saimme yllättäen nopean siirron Shemenskin lohkolle. Siellä oli kelirikko parhaimmillaan, kun tienvarsia seu-

Shemenskissä oli kelirikko parhaimmillaan

SA-kuva

KASTE

raten astelimme jonossa kohti korpea.

Tiesin, etteivät poikien ajatukset jääneet kovin kauas omistani, kun mietiskelin, mikähän taistelu täällä korvessa on oikein syntynyt. Useita joukko-osastoja oli täällä jo ennestäänkin ja joku tiesi kertoa, että Laguksen panssareitakin olisi tulossa.

Lopulta saavuimme saappaat ravassa päätepisteeseemme. Heti alkuun saimme kuulla, että täällä oli pitkällä rintamanosalla käyty verisiä taisteluita, ja että joka kohdassa oli vastassa ollut vahvoja vihollisosastoja. Niinikään saimme tietää, että venäläiset olivat hyökänneet vahvoin voimin runsas viikko sitten ja saaneet haltuunsa maastoa. Nyt oli edessä meidän vuoromme ja hyökkäyksemme piti alkaa 20.4. aamulla.

Omilla joukoilla oli tunnuksena lumipuvun housut jalassa, mutta ilman lumipuvun takkia. Mistähän moinen tunnus mahtoi johtua?

Pian se selvisi. Kevät oli jo niin pitkällä, että pensaista ja puiden oksilta oli lumi sulanut, joten määrätty tunnus vaikutti erinomaiselta.

Kunnostimme ja valitsimme aseita. Kehotin ryhmäni miehiä huolehtimaan siitä, että pikakivääri jäisi haltuumme ja konepistooleja saataisiin mahdollisimman paljon, mieluimmin joka miehelle. Itsellenikin varasin konepistoolin ja viisi lipasta. Lisäksi hamstrasin runsaasti patruunoita.

III/JR 50:n 8. ja 9. Komppania olivat tulleet Shemenskiin jo edellisellä viikolla ja olleet asemissa torjumassa vihollisen hyökkäystä. Me, 7.K, ehdimme kuljetusteknillisistä syistä perille vasta myöhemmin eli 19.4.

Hyökkäystä edeltävänä iltapäivänä käytiin tutustumassa maastoon. Tutkittiin karttaa ja samalla antoi komppanianpäällikkö ryhmitys- ja etenemisohjeet. Minun ryhmäni joutui saumakohtaan yhdessä kapteeni K. Vaarnaksen johtaman 1./JR 22:n kanssa. Pataljoonamme, III/JR 50, eteni majuri K. Lagerlöfin komennossa vasemmalla ja kapteeni Vaarnas oikealla. Minun tehtäväni oli pitää yhteyttä 1./JR 22:een ja suoritin sen ottamalla henkilökohtaisesti yhteyden sen päällikköön.

RYMINÄ ALKAA!

Lopulta koitti tuon odotetun hyökkäyspäivän 20.4. aamu.

Heräsin teltassa kello 3.20 valtavaan, ukkosen jyrinää muistuttavaan jatkuvaan pauhinaan. Meteli oli niin valtavaa, että kaikki olivat heränneet ja ihmettelivät. Koskaan aikaisemmin emme olleet sen kaltaista kokeneet. Kuuntelimme ja aprikoimme.

— Kyllä nyt vanja varmasti väistyy! oli toteamuksemme.

Käynnissä oli valtava tykistövalmistelu omien putkien jauhaessa korpea silpuksi. Ilman mitään käskyä aloimme oma-alotteisesti, kuin itsestään selvänä asiana, laittautua lähtövalmiiksi siirtyäksemme hyökkäyslähtölinjalle. H-hetki oli kello 5.00, mutta hetkistä aikaisemmin sitä muutettiin 10 minuuttia aikaisemmaksi.

Olimme saapuneet maastokohtaan, jossa minun oli määrä ottaa yhteys oikealle, komppania Vaarnakseen. Pimeys alkoi vähin erin väistyä ja aamuhämärässä kävelin ryteikössä jonkun matkaa oikealle. Tunnussanat vaihdettuamme käveli luokseni nuori vänrikki, jolle tein ilmoituksen yhteydenotosta.

— Jaaha, selvä on. Oletteko ryhmänjohtaja? Tarkistetaan kellot.

— Me tulemmekin sitten olemaan ketjussa rinnakkain, selvitti vänrikki.

Palasin takaisin ryhmäni luo ja aloimme heti hiipiä avojonossa kohtaan, jossa levittäydyimme ketjuun rinnatusten äsken tapaamani vänrikin kanssa. Olimme etukäteen sopineet vasemmalla olevan oppilas Paanasen kanssa, miten kaivautuisimme lumeen, mikäli vihollinen meidät kovalla tulella yllättäisi. Kun tuli hiemankaan heikkenisi kävisimme päälle lujasti huutaen.

Matkalla eteen

Katsoin kelloa. Se oli 4.45. Kaikki pojat olivat levittäytyneet ketjuun odottaen viiden minuutin päästä koittavaa H-hetkeä. Kävin vielä ryhmäni keskivaiheilla katsastamassa, että kaikki oli reilassa.

Tykistön pauhu oli siirtynyt hiukan kauemmaksi. Oudot tunteet täyttivät mieleni, kun nyt hyökkäystilanteessa jouduin toimimaan ensi kertaa ryhmänjohtajana. Seurasin katseellani jokaisen miehen mielentilaa ja otaksuin, että he ajattelivat samaa kuin minäkin:

— Ketään ei jätetä pulaan — jokainen tilanne on yhteinen!

Sisimmässäni tunsin, että jokainen poika on ryhmäni kallein mies.

Vilkaisin kelloani — tuntui, ikäänkuin se olisi pysähtynyt!

Vihdoinkin — H-hetki!

LIIKKEELLE!

Käden viittauksella annoin liikkeellelöhtömerkin ja niin näytti tekevän oikealla puolellani oleva vänrikkikin. Olimme vain noin 5 m:n päässä toisistamme, mutta mitään keskustelua ei syntynyt. Hiljaa hiivimme eteenpäin kuin haamut. Hanki kesti suurin piirtein. Vain toisinaan toinen jalka upposi syvyyteen. Olihan korvessa lunta vyötäisiin saakka.

Hiljaa — hiljaa hiivimme edelleen.

Äkkiä leimahdus — suuliekit löivät tulta aivan nenän alla! Maihin lyödessäni vilkaisin oikealle — näinkö siinä kävi —? Vänrikki oli saanut luodin päähänsä ja minä olin hänestä vain muutaman metrin päässä vasemmalla. Mikäli havaitsin oikein, sai yksi hänen rinnallaan ollut mies luodin rintaansa.

Aseiden pauhu oli hermoja repivää. Minä olin sattumalta lyönyt maihin pieneen kranaattikuoppaan ja karjuin sydämeni pohjasta:

— Päälle! — Päälle! — Päälle!

Huuto kiiri valtavana ja siihen yhdyttiin kaikkialla. Yritin työntää konepistoolia, joka oli asetettu kestotulelle, yli kuopan penkan, mutta luodit alkoivat heti surrata. Kaksi kertaa yritin turhaan nostaa päätäni, luodit senkun surrasivat. Vihulainen, kuten pojat sanoivat, ampui heti lunta silmille, kun vaan vähänkin yritin päätä kohottaa. Kolmannen kerran koetin vielä ja näin, kuinka koko ryhmäni kimposi kuin käskystä yhtaikaisesti pystyyn. Kova huuto:

Päälle! — Päälle! — Päälle! teki sydämelle sanomattoman hyvää!

Kuin myös se, että saman tien saimme ensimmäiset asemat vallatuksi!

Hyökkäsin stm Laukkasen kanssa samaan pesäkkeeseen, jossa oli neljä valekuollutta, ja yksi oli lisäksi vähän matkan päässä puun takana.

— Varo! — Varo! karjui Laukkanen samalla kun ampui sarjan.

Venäläinen kaatui. Se oli yrittänyt minua kaksi kertaa puoliautomaatilla, jollainen oli aseistuksena monella vihollissotilaalla.

Eteenpäin kelirikosta huolimatta!

Ketjussa kulki huuto:

— Varokaa valekuolleita!

Nämä meidän oli nopeasti tehtävä vaarattomiksi. Kyllä olivat olleetkin ovelia, tuumailimme. Päästivät meidät vajaan kymmenen metrin päähän ennenkuin avasivat tulen! Sotilas, joka näin rohkenee tehdä, ei ainakaan ole pelkuri. Ja sitten kaiken lisäksi heittäytyä valekuolleeksi voidakseen sitäkin enemmän tuhota meikäläisiä. Oliko heillä hermoja lainkaan!

Ryhmäni ei ollut kärsinyt menetyksiä siitä päätellen, ettei avunhuutoja kuulunut. Mutta kun miltei minun rinnaltani oli kaatunut ainakin vänrikki ja yksi

Sattui!

1./JR 22:n mies, oli ketjuamme venytettävä enemmän oikealle. Yhteys naapuriin oli näet pidettävä.

Metsä oli tykistön jäljiltä yhtenä silppuna ja eräästä ryteiköstä saimme jopa vangin.

Takaa-ajo alkoi häikäilemättömänä ja jatkui jonkin matkaa yhtä kiivaana konepistoolien ja pikakiväärien säestämänä.

Kun aloimme lähestyä venäläisten majoitusaluetta saimme vastaamme ankaraa tulta. Havaitsin kuitenkin, ettei se tullut pintaa myöten, vaan meni suurimmalta osaltaan päitten yli.

VAIKEUKSIA

Tuli kiihtyi kiihtymistään ja lopulta juutuimme kiinni. Takaapäin lähestyi tykistön tulenjohtueen mies tapsikela selässä pyörien. Hengästyneenä hän huohotti ja suu vaahtosi:

— Hei! Ottakaa mies kiinni! Sehän on vallan vauhkona ja painelee vain meistä ohi kohti vihollista, vaikka kivääritulı ja pk-sarjat pyyhkivät puiden runkoja!

Joku pojista hyppäsi edellä juoksevan miehen perään, kaatoi hänet maahan ja hihkaisi:

— Selvä on! — Terveys on pettänyt!

Tein syöksyn miehen luokse, mutta tämä ei pystynyt puhumaan sanaakaan. Terveydelläkin näkyy olevan sietorajansa, ajattelin ja lähetin jonkun ohjaamaan miestä JSp:lle.

Hyökkäys aloitettiin uudelleen kovalla tulella ja saimme majoituspaikan haltuumme. Vihollinen oli tosiaan asunut tällä kummulla kuin humalaiset savotassa. Jouduimme useita kertoja lyömään maihin — ja aina osui liukumiina rinnan alle. Yhteen holliin olin sotkenut itseni pahanhajuiseksi.

Oikealla siivellä ilmeni vaikeuksia. 1./JR 22:n kaistalla virisi kova taistelu ja yhteys Vaarnakseen katkesi. Saimme määräyksen siirtyä kaakosta hiukan vasemmalle, siis itään.

Nyt valtasimme nopeasti loputkin majoitusalueesta. Itse olin ketjun viimeinen mies oikealla ja juuri sen takia seurasin valppaana, ettei vihollinen pääsisi käyttämään hyväkseen välimaastoa, koska 1./JR 22 oli jäänyt jo tuntuvasti jälkeen. Epäilin, että vihollinen yrittäisi käyttää tuota tyhjää maastoa pakotienään.

Tiesimme, että oikealla, Aukijärven maastossa, oli parhaillaan käynnissä kova taistelu ja jos me saisimme tulellamme vihollisen perääntymään, voisi sinne syntyä motti.

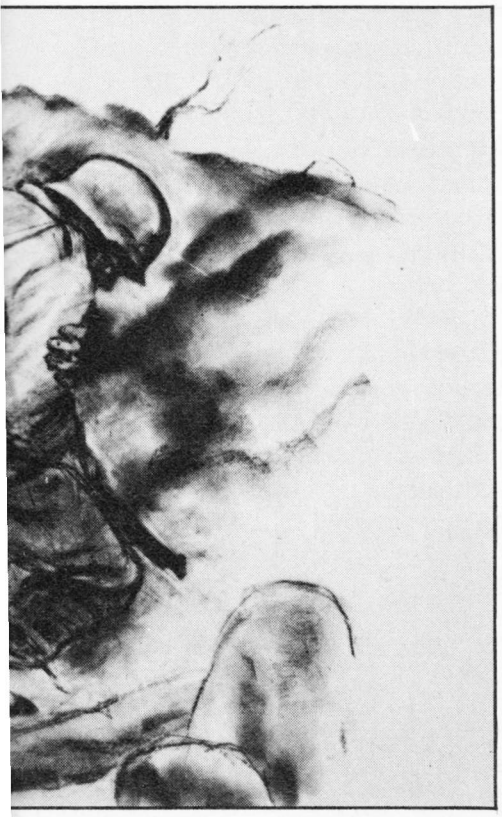
VÄLITAVOTTEESSA

Pääsimme suon reunaan ja voitto oli meidän.

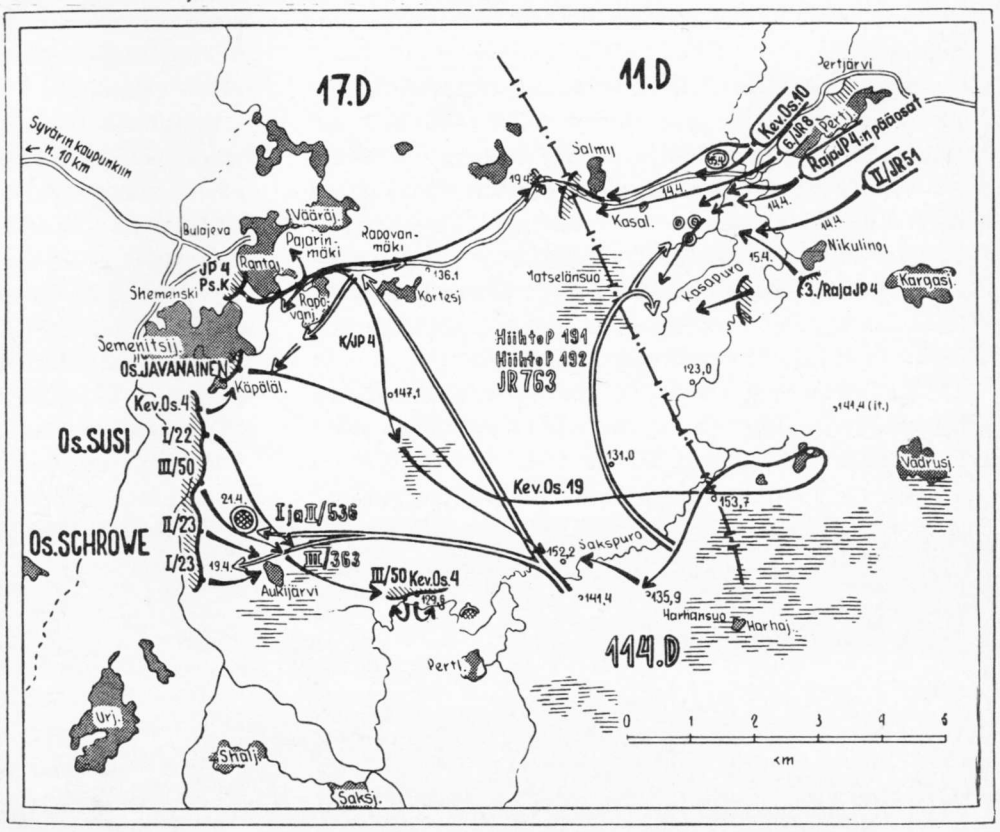
Kaatuneita oli paikoin kasapäissä. Yksi oli jostain syystä syttynyt palamaan ja haju sen lähettyvillä oli kuvottava.

Vaihtelevassa kumpumaastossa, hangen upottaessa jo pohjia myöten, muodostui eteneminen meille työlääksi. Välitavotekin, piste 122,6, oli vielä saavuttamatta.

Kelloaikoja ei tullut seuratuksi. Syöksyttiin yli jonkin tiepahasen, kun sain jostakin etukummulta pikakiväärisuihkun eteeni. Oli sekin tilanne, kun ei tietänyt, mitä oikein olisi pitänyt tehdä! Edessä oleva lumi kiehui niin, ettei maihinkaan voinut lyödä. Oli sekin näky, kun löin itseni istualleen taaksepäin!

Shemenskin—Pertjärven taistelut 11.—21. 4. 1942

Katselin hetken hölmönä ympärilleni — eihän tämä ollut mikään taisteluasento! Pyörähdin ympäri ja olin taas vatsallani. Nyt olin taisteluasennossa ja katsekin oikeassa suunnassa.

Tähän mennessä eivät ryhmä Paananen enempää kuin minunkaan ryhmäni olleet kärsineet tappioita. Ne olivat molemmat täysin ehyitä. Vasemmalla sitävastoin oli ollut menetyksiä.

Työnnyimme pienen suon reunaan. Sotamiehet Kautto ja Laukkanen olivat minua lähimpinä. Olimme väsyneitä ja märkiä. Hankikin upotti nyt kainaloihin asti.

Joitakin kranaatteja tuli lähettyville ja yksi niistä osui puuhun vähän matkan päähän minusta.

OSUI!

Tuntui, kuin joku olisi lyönyt moukarilla oikeaan jalkaani! Aluksi hämmästyin tapahtunutta, mutta oikeassa reidessäni oli auttamatta reikä ja lumipuvun housut alkoivat vähin erin punottua verestä.

— Kuule Kautto, minuun taisi osua, sanoin Kautolle.

— Kuule, älä laske leikkiä, se voi muuten osuakin, hän vastasi.

Oikea jalkani oli aivan turta. Yritin nousta pystyyn, mutta jalka ei totellut ja kaaduin nurin.

— Älä tapata itseäsi! — Vasta sitten Kautto havaitsi, miten oli käynyt. Hän veti minut puun varjoon ja alkoi huutaa lääkintämiehiä.

Samasta kranaatista meitä haavoittui kolme.

— Kuules, Kautto ja pojat! Nyt on Kautto ryhmänjohtaja, koska kävi näin hullusti.

Lääkintämiehet tulivat ahkion kanssa, sitoivat reiden ja matka alkoi.

Olimme kuitenkin erehtyneet suunnastamme liiaksi vasemmalle ja vangiksi joutuminen näytti jo ilmeiseltä. Jumalan varjelus voi meidät siitä enää pelastaa! Olimme saumakohdassa joutuneet asemissa olevien venäläisten taakse! Ahkiossa maatessani en älynnyt katsoa edes kompassisuuntaa. Kuitenkin pääsimme onnellisesti JSp:lle, joskaan kulku ruumiskasoja täynnä olevassa murrokossa ei ollut niitä kaikkein helpoimpia. Sain siteen täysin liikuntakyvyttömään jalkaani.

Teltan ovensuussa makasi tutunäänineen poika. Katsoin häntä tarkemmin ja totesin miehen alokaskaverikseni. Samassa sanoi JSp:n lääkäri:

— Nyt olisi kaksi samalla reellä edelleen vietäväksi, kunhan vain tietäisi, kuka tuo on miehiään, joka tajuttomana laulelee.

— Kuulkaas tohtori, onko kysymys tästä miehestä?

— Kyllä on. Hänellä ei ollut tuntolevyä, joten nimi on meille arvoitus.

Ilmoitin tuntevani miehen. Silloin tuli tohtori luokseni kynä ja paperia kädessään.

— Tämä mies on Pellervo Kuokkanen, olimme molemmat Kuopiossa alokkaina.

— Kiitos tiedoista.

— Miten Kuokkanen on haavoittunut? kysyin.

— Luoti on mennyt otsasta sisään ja tullut ulos takaraivosta.

Otaksuin, kuin myös tohtori, että Pellervo Kuokkanen eli elämänsä viimeisiä tunteja.

Yhdessä sitten lähdettiin Kuokkasen kanssa samassa reessä maaten taaksepäin. Toisistamme erosimme Vaashenin kenttäsairaalassa. Hän jäi sinne ja minä jouduin Vierumäen sotasairaalaan. Sieltä pääsin pois toukokuun lopulla ja kannan vieläkin muistona kolmea sirpaletta oikeassa reisilihaksessa.

HAAMUKO?

Lopuksi tulkoon mainituksi, että sodan jälkeisenä vuotena asteli minua vastaan Jyväskylän kaupungissa haamu. Hämmästyin suuresti, kun totesin, että haamun nimi oli Pellervo Kuokkanen, teknikko Kemistä. Hänellä oli hopeapaikat otsassa ja takaraivossa. Koska en voinut uskoa, että mies olisi vielä elossa, muodostui tapaaminen Jyväskylässä sen mukaiseksi.

Taistelujen jälkeen mainittiin Mannerheimin päiväkäskyssä, että suomalaisten voitto oli murskaava. Venäläisiä kaatuneita löytyi kentältä noin 14 000.

Taisteluun osallistui Laguksen panssareita ja monia muita yksiköitä.

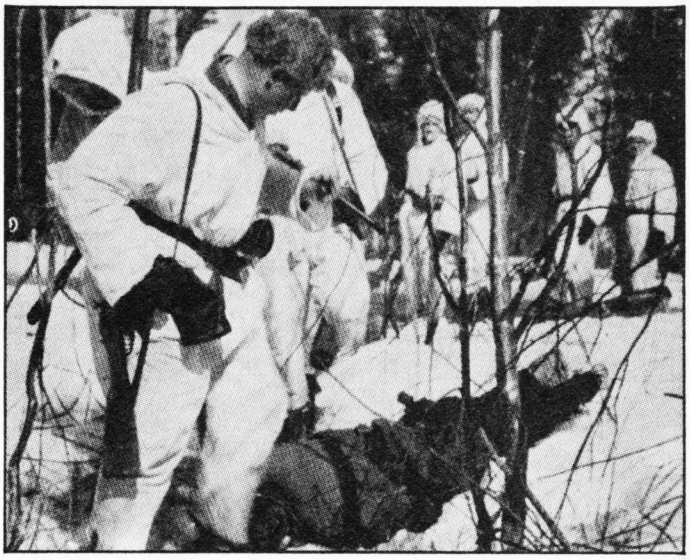
Poikien kertoman mukaan komppaniamme vahvuus hupeni 150 miehestä 38 mieheen, mutta taistelut olivat olleet raskaita jokaiselle yksikölle, kun oli joutunut kahlaamaan kainaloita myöten sohjolumessa vuorokausikaupalla. Niinpä olikin näistä nuorukaisista suuri osa saatettu Keski-Suomen pitäjien kirkkomultiin. Osa kantaa lopun ikänsä invaliditeettia niin ruumiillisesti kuin henkisestikin. Palattuani aikanaan omaan ryhmääni lähelle Homorovitsaa sain pojilta kuulla taistelun loppuvaiheista. Näin poikien katseesta, että poissaolevia kaivattiin ja paljonhan kaivattavia olikin. Hiljaisuus kertoi, että tulikaste oli saatu. □

Rauhallista taistelun jälkeen

Pertjärven mottitaisteluista Syvärillä huhtikuussa 1942

ARVO RINNE

Tappioita tulee molemmille

Toivo Kinnusen edellä kuvaamaan taisteluun osallistui myös pioneerijoukkoihin kuuluva Arvo Rinne. Kun oli kyseessä tärkeän operaation ratkaisuvaihe, ei tunnettu aselajirajoja, vaan asia oli yhteinen.

Sota on sotaa: taistelu voi olla verinen ja raivokas, mutta sen jälkeen ei kunnon rintamamies vihollista vihannut. Hänkin oli tehnyt vain velvollisuutensa.

HUHTIKUUN puolivälin paikkeilla, kun venäläisten suurhyökkäys Syvärillä alkoi, siirrettiin koko pataljoonamme, Pion P 13, kiireesti Syvärin niskalta Pertjärven kohdalle Syvärin varteen. Tarkoitus oli kai, että olisimme reservijoukkona ja varmistaisimme selustaa.

Muutaman päivän kuluttua tuli hälytys ja siirryimme nopeasti yöllä Pertjärven kylään. Aamulla saimme tiedon, että joutuisimme ottamaan osaa taisteluihin jalkaväkenä ja hyökkäämään syntynyttä mottia vastaan, joka oli Pertjärven kylästä noin 3—4 km:n päässä ja jota oli vartioimassa Kev Os 10 sekä muita joukkoja.

Aamupäivällä siirryimmekin sitten maantien laitamia hiihtäen harvoissa jonoissa motin läheisyyteen. Tie oli sulana ja lumi melkoisen sohjoista. Venäläiset häiritsivät ampumalla kranaatteja pitkin tien suuntaa.

Päästyämme määrän päähän motin läheisyyteen ei meillä ollut paljon aikaa oleskeluun. Saimme selostuksen tilanteesta ja kuulimme, että tehtävämme oli vallata mottiin suljetun vihollisen asemat. Meille ilmoitettiin, että aivan pian alkaisi tykistökeskitys, joka edelsi hyökkäystämme. Muistaakseni H-hetkeksi oli määrätty klo 12,00.

Ryhmityimme odottamaan tykistökeskityksen alkua ja H-hetkeä. Koska lumi oli märkää sohjoa, ei suksista ollut hyötyä ja hyökkäys määrättiin suoritettavaksi jalan.

Kuuluimme kolmanteen komppaniaan, joka oli tynkäkomppania. Komppanian päällikkönä oli luutnantti Hakola ja joukkueemme johtajana luutnantti Lahti. Joukkueen varajohtaja, kersantti Rantala, tuli ryhmäni mukaan ja luutnantti Lahti ilmoitti olevansa joukkueen vasemmalla sivustalla. Saimme myöskin tietää, että hyökkäystä tukivat muutamat Kev Os 10:n konekivääri t.

H-hetken koittaessa läksimme liikkeelle. Edessämme oleva maasto oli hyvin ryteikköistä metsämaastoa, näkyväisyys oli toisinaan vain 10—20 m. Joskus oli sellainen tunne kuin olisi kulkenut säkki päässä.

Kummallakin puolella alkoi pian kuulua laukauksia. Siellä oli siis saatu kosketus viholliseen. Syöksähtelimme vuorotellen eteenpäin, mutta mitään ei vain kuulunut eikä näkynyt edessämme.

Oikealla puolellamme jonkun matkan päässä alkoi laulunsa oma konekivääri, mutta me emme vain nähneet vilaustakaan vihollisesta. Varovainen etenemisemme alkoi käydä rohkeammaksi ja nopeammaksi, kunnes äkkiä huomasimme edessämme vihollisen konekivääri n, joka säikäytti meidät, sillä törmäsimme melkein siihen. Pian kuitenkin selvisi, että sen miehistö oli tuhoutunut, tykistökeskityksen aikana oli tullut kranaatti viereen. Konekivääri oli kuitenkin ehjän näköinen ja annoimme oikealla oleville omille kk-miehille tiedon asetäydennyksestä. — Oli onnemme, että sille konekivääri lle oli käynyt siten, sillä toimivana se olisi varmaankin saanut pahaa jälkeä aikaan joukossamme.

Etenemisemme jatkui ryteikön sekaan. Pian alkoi näkyä liikettäkin etumaastossa. Tiesimme ne vihollisiksi siitä, että heillä ei ollut lumipukua. Aina, kun tumma hahmo vilahti ryteikössä, kivääri en pauke ja konepistooleiden rätinä yltyi. Luultavasti vetäytyvä vihollismiehistö oli vartio, koska siinä vaiheessa vastapuolen tulitus oli vielä melkoisen laimeaa — tai ehkä se mei-

Hyökkäys lähdössä liikkeelle Pertjärvellä 17. 4. 42

dän kulkemamme suunta oli vastapuolen taholta jätetty pääasiassa sen edellämainitun konekivääri huoleksi.

Siinä edetessämme satuimme pahasti haavoittuneen venäläisen sotilaan kohdalle. Huomasimme kuitenkin heti, että häntä ei voida pelastaa ja kohta hän vetikin viimeisen henkäyksensä. Tähän ehti kameroineen ystävämme TK-mieskin.

Etenemisemme sujui aivan nuottien mukaan vielä vähän matkaa, kunnes metsä harveni ja edessämme oli matala kumpare. Kersantti Rantala tuli viereeni ja yhdessä päätimme, että tuon kumpareen tasolle meidän on päästävä pian, sillä muuten meillä ei ole toiminnan mahdollisuuksia. Sanoimme pojille, että pitäisivät silmällä etumaastoa ja tulittaisivat, kun me syöksymme edessä olevan kumpareen päälle. Sen jälkeen kaikki etenevät samalle tasolle.

Pojat alkoivat tulittaa ja läksimme lumisohjossa juoksemaan kumparetta kohti vierekkäin, Rantala minusta 3—4 m oikealla.

Päästyämme kumpareen päälle huomasin tumman vilauksen ryteikön seasta noin 30—40 m edessämme ja kuulin jonkinlaisen metallin loksahduksen. Heittäydyin edessä olevaan venäläisten lumeen tekemään kuoppaan. Samassa alkoi edessä nakuttaa konekivääri ja luotisuihku pyyhki lunta vieressäni.

Huomasin siinä maahan heittäytyessäni Rantalan tekevän samoin. Venäläinen antoikin sitten tulta jatkuvasti — uskon, että ne pojat laskivat yhteen soittoon koko vyön! Tulituksen lakattua yritin kurkistaa montustani ja laukaisin hätäisesti pari, kolme kertaa puoliautomaattikivärilläni, joka oli sotasaalis edellisen kesän taisteluista. Vetäisin kiväärini heti takaisin monttuun eikä siinä olisi sitä enempää kyennytkään pitelemään, sillä taas alkoi tulla tulta niin että lumi sohisi!

Lumikuoppani oli noin pari metriä leveä ja huomasin, että vasen puoli oli hiukan syvempi. Pyörähdin selkäni kautta toiselle laidalle ja tunsin, että selkäni kastui; sohjon alle oli tullut vettä. Niin olinkin ylt'ympärinsä märkänä, sillä etupuoli oli kastunut jo etenemisvaiheessa.

Oikealta puoleltani alkoi kuulua omien aseiden pauketta. Pojat olivat tulleet mukaan. Yritin kohottautua ampumaan minäkin, mutta siitä paikasta ei ollut kerta kaikkiaan varaa nousta niin paljon, että olisi kyennyt kunnolla tulittamaan, sillä heti tunsi luotisuihkun läheisyyden.

Aikomukseni olikin juuri ryömiä siitä montusta taaksepäin ja vaihtaa asemaa, kun kuulin takavasemmalta huutoa. Olin kuulevinani, että sieltä huudettiin: "Rynnäkköön, rynnäkköön!" Kurkistin sinnepäin, mistä huuto kuului, ja huomasin, että pataljoonankomentajamme oli sieltä tulossa. Näin, että hän tulee aivan pian kohtaan, johonka tuo sama konekivääri pystyisi tulittamaan. Olin huutamaisillani varoituksen, kun sanat takertuivat suuhuni, sillä konekivääri alkoi laulunsa. Ehdin nähdä, miten komentajamme heittäytyi maa-

han pitkin pituuttaan ja painoin pääni matalaksi minäkin. Taisi Ukon käydä huonosti!

Tulituksen lakattua nostin taas päätäni nähdäkseni, mitenkä komentajan oli käynyt. Muistan, mitenkä minua helpotuksesta ihan hymyilytti, kun komentajamme ryömi aivan ehjän näköisenä poispäin. Hänen kivääränsä perä näytti vain olevan säpäleinä.

Konekivääri ampui sarjoja vähän väliä. Tuumin, että oli parasta olla vähän aikaa aivan liikkumatta, jotta kk-miesten huomio kiintyisi muualle ja pääsisin pois siitä lumimontustani parempaan paikkaan.

Siinä maatessani alkoi kuulua outoa korahtelua sieltäpäin, mihinkä Rantala oli syöksynyt. Näin hänen ma-

Tauko hyökkäyksen aikana *SA-kuva*

kaavan oudosti suullaan. Arvasin, että hän oli haavoittunut vaikeasti, ja huusin sinnepäin, missä tiesin omien poikien olevan pyytäen hänelle apua. Pari poikaa tulikin ja he vetivät hänet kumpareen taakse ja edelleen suojaan. Kk-suihku oli osunut keskelle vartaloa — hän kuoli joukkosidontapaikalla.

Huomatessani, mitenkä Rantalan oli käynyt, arvasin, ettei hän siitä selviäisi. Mieleni meni matalaksi, sillä olimmehan saman pitäjän poikia, Alahärmästä.

Pääsin ehjänä pois lumimontustani ja siirryin eri kohtaan. Tulitus jatkui kiivaana molemmin puolin. Annoimme aseittemme laulaa mekin, jos vain vähänkin pusikosta näkyi liikettä ja muutenkin, kun tiesimme, missä kohdassa naapuri oli. Ei siellä vastapelurikaan varmaankaan voinut kovin paljon pelkästään takaraajojensa varassa liikkua! Konepistoolit rätisivät pitkiä sarjoja, ehkä joskus liiankin pitkiä, sillä monelta pojalta meni konepistoolin piippu piloille.

Jonkun ajan kuluttua tuli käsky, että oli vetäydyttävä noin 50 m taaksepäin ja asetuttava sinne asemiin. Kuulin, että joukkueen johtajamme, luutnantti Lahti, oli myöskin haavoittunut vaikeasti. Sanottiin, että hänen leukansa oli aivan kuin poispyyhkäisty. Yksi joukkueemme ryhmänjohtajista, alikersantti Hakola, oli kaatunut. Myöskin useita miehiä oli pois pelistä kaatuneina ja haavottuneina.

Sain komppanianpäälliköltäni määräyksen toimia joukkueenjohtajana ja järjestää joukkue puolustusasemiin. Takamaastoon oli pystytetty meille teltat, joissa voimme vuoron perään käydä kuivattelemassa märkiä, ihoon liimautuneita vaatteitamme. Samalla saimme ruokaa.

Iltapäivä kului sitten molemminpuolisen tulituksen merkeissä, joka toisinaan yltyi kautta linjan yhtämittaiseksi paukkeeksi ja rätinäksi. Sekaamme tuli joskus kranaattejakin naapureilta, mutta eivät ne pahempia saaneet aikaan. Täydennyspaikan miehet kertoivat jälestäpäin, ettei heiltä yhden vuorokauden aikana koskaan aikaisemmin ollut kulunut niin paljon patruunoita.

Sama konekivääri, jonka eteen aluksi jouduimme, tulitti jatkuvasti pahalta paikalta. Krh:n tulenjohtue oli vetänyt tapsit asemiimme. Neuvoin tulenjohtajalle kk:n paikan ja hän tilasi heittimestä kranaatin sitä varten. Se meni kuitenkin pitkäksi. Kranaatin toisensa jälkeen hän lyhennytti, mutta ne eivät vain osuneet oikeaan kohtaan. Vielä viimeksi hän lupasi ammuttaa lyhemmän, mutta sanoi, ettei takaa, vaikka tulisi omiin asemiin. Kranaatti tulikin ja suhahti läheltä, mutta sattui myöskin juuri siihen kohtaan, mistä kk ampui. En tiedä, tuhoutuiko kk, mutta hiljainen siitä paikasta tuli.

Yöksi järjestimme asemiin mahdollisimman vahvan miehityksen, mutta kuitenkin niin, että jokainen voisi välttävästi nukkuakin teltassa. Keskiyöllä telttavartiomies herätti meidät ja ilmoitti syntyneestä metelistä ja ampumisen kiihtymisestä. Vedimme kengät jalkaamme ja juoksimme asemiin. Meidän lohkollamme ei ollut mitään hätää. Venäläiset kyllä ampuivat motista kovasti. Oikealta puolelta kuului kuitenkin enemmän rähinän ääniä, jotka vähitellen vaimenivat.

Aamulla kerrottiin, että 1. Komppanian kohdalta oli pieni joukko venäläisiä päässyt läpi teltoille asti ja että eräs poika oli joutunut käsikähmään venäläisen kapteenin kanssa. Meikäläinen oli siinä perinyt voiton ja päästänyt ilman pois kapusta puukolla.

Seuraavana aamuna miehitettiin taas asemat täydellä miehityksellä. Tarkoitus oli, että motti selvitetään sinä päivänä. Asemiin oli tuotu kovaäänislaitteet ja pataljoonamme lähettiupseeri, joka osasi venäjää, alkoi puhua motissa oleville ja kehoitti heitä antautumaan. Aluksi tuli vastaan vain tulitusryöppyjä, mutta ilmoitetun tykistökeskitysajan lähestyessä vastaan ampuminen väheni.

Kun tykistökeskityksen oli määrä pian alkaa, huomasimme venäläisen juoksevan kädet pystyssä kovaäänislaitteiden suuntaan. Meille ilmoitettiin heti, että venäläiset antautuvat, mutta oli oltava varuillaan. Aloimme huudella mottiin päin:

— Idi sudaa, tavarits!

Nämä venäjänkieliset sanat kaikuivatkin sitten jatkuvasti poikiemme suusta taivutettuina milloin minkin murteen mukaan. Vähän ajan kuluttua ilmestyikin eturyteiköstä ruskeamanttelisia miehiä näkyviin. Käskin

poikien olla varuillaan, minä nousin seisaalleni.

Kun joukon edessä kulkeva upseeri huomasi minut, hän huusi:

— Strastui, tavarits! Kak posivai?

Huusin vastaan:

— Strastui, tavarits! Idi sudaa! Ruki verh!

Kädet nousivat ylös ja miehet tulivat luoksemme. Upseeri otti kokardin lakistaan ja ojensi sen minulle.

Posaalusta!

Spasiibo!

Hän osoitti lakissani olevaa kokardia ja näytti pyytävän sitä. Eihän sitä voinut antaa. Käskin muutaman miehistäni tutkimaan, ettei heillä ollut aseita piilossa vaatteiden alla. Ei ollut.

Ei siinä enää vihoiteltu. Puhuttiin viittoen ja sanoin. Mekin käytimme venäjänkielen sanavarastoamme parhaamme mukaan. Mitäpä siinä henkilökohtaista vihaa olisikaan, ja kun toiset olivat nyt aseettomia. Hehän olivat tehneet myöskin vain tehtävänsä. Sodan lakihan on tappaa tai kuolla itse.

Voitettua vihollista ei vihattu

— Finski soldat harasoo! toistivat venäläiset.

Pari poikaa lähti kuljettamaan heitä taakse maantielle, johon vangit oli määrätty kerättäväksi. Kautta linjan kuului antautuminen olevan käynnissä. Vielä tuli meidänkin kohdaltamme muutamia pahasti haavoittuneita toisten tukemana. Aivan viimeisenä tuli mies kontaten. Hymyssä suu hänellä vain oli, vaikka eteneminen näytti olevan tuskien taivalta! "Strastuit!" kuului kuin kuiskaamalla hänen huuliltaan.

Kun ketään ei enää motista tullut, määrättiin osa meistä tarkastamaan alue. Osa miehistä määrättiin keräämään vangit yhteen paikkaan. Läksin myöskin pienen osaston kanssa mottiin. Sillä korkeudella, johonka edellispäivänä olimme päässeet, noin 40 m venäläisten asemista, löysimme kaatuneina vielä kaksi komppaniamme poikaa. Toinen oli lääkintäaliupseeri ja toinen eräs Karjalan poika, joka oli juuri ennen tätä taistelua tullut lomalta.

Oli outo tunne mennä vain kävellen niitä seutuja kohti, mistä vielä aivan äsken tuli luotisuihkuja vihaisesti. Lähestyessämme erästä lumeen tehtyä venäläisten pesäkettä, jossa oli kaksi kalpeaa, vainajan näköistä miestä nojallaan istuma-asennossa, toinen heistä kohottautuikin ja oli aikeissa heittää varsikäsikranaatin meitä kohti. Kp-miehemme ehti kuitenkin kääntää aseensa sinnepäin ja niin teki kp-sarja tehtävänsä.

— Minkähän takia tuonkin piti vielä tapattaa itsensä! lausahti vieressäni oleva kp-mies.

Muuten motin alueella oli hiljaista. Siellä oli todella kuolleitten valtakunnan tuntua. Kaatuneita oli paljon. Aseet oli koottu puiden juurille kasoihin ja kekoihin. Eipähän siellä sen enempää ollut tekemistä. Sodan satoa oli vain ympärillä. Maisema puhui selvästi, mitenkä oli käynyt, mutta sitkeästi olivat pojat pitäneet puoliaan!

Palasimme mekin maantielle, johon joukot kokoontuivat. Vangit oli kerätty sinne omaan osastoonsa odottamaan poiskuljetusta, Suomeen. Siellä tiellä laskettuna sanottiin vankeja olevan 149 miestä.

Tähän loppui venäläisten keväthyökkäys Pertjärvellä 1942. Me siirryimme Pertjärven kylään ja sieltä parin päivän kuluttua toisiin tehtäviin.

Männyn Mikko tuli lomalta ja toi siviilimuonaa matkassaan. Toipa keittokirjankin ja niin on korsun poppoolle tiedossa hieno päivällinen. Mikko tutkii kirjaansa tovin ja toteaa:

— Ei tästä sitten tulekaan mitään, kun joka sössön alussa heti sanotaan:

"Otetaan puhdas kattila..."

Pohjan Poika 1941

Kapteeni Vilho Nissisen ja sotamies Olli Sovijärven keskustelua Kirjavalassa:

— Herra kapteeni, pyydän sunnuntailomaa.

— Syy?

— Kaija Vihavainen, herra kapteeni.

Veikko Pajunen

Kaksi lomalaista horjuu raitiovaunupysäkillä. Kello on kolmen korvilla yöllä.

— Mitäs pojat odottavat?

— Ra-khaitio-vak-vaunua hik.

— Eihän raitiovaunu kulje tähän aikaan.

— Ko-khonstaapeli hik laskee lek-heikkiä hik. Onhan tässä ihan tu-khuoreet jäljet hik.

Linnoittaja 1943

VALLATTOMAT UPSEERIT

UNTAMO TALVI

JOTKUT asioista perillä olevat väittävät, että sodassa ja rakkaudessa olisivat kaikki keinot luvallisia. Olen toista mieltä ja luulisin, että suurin osa niistä, jotka ovat "ne polut kulkeneet" ovat kanssani samaa mieltä. Rakkaudessakin varmaan on löydettävissä omat ohjesääntönsä!

Nyt kertomani tarina on tosi ja tänään sille nauravat kaikki siihen osaa ottaneet henkilöt. Sodassa voi toisinaan olla hauskaakin, vaikka sen huumori tavottelee joskus hirtehisyyden rajoja.

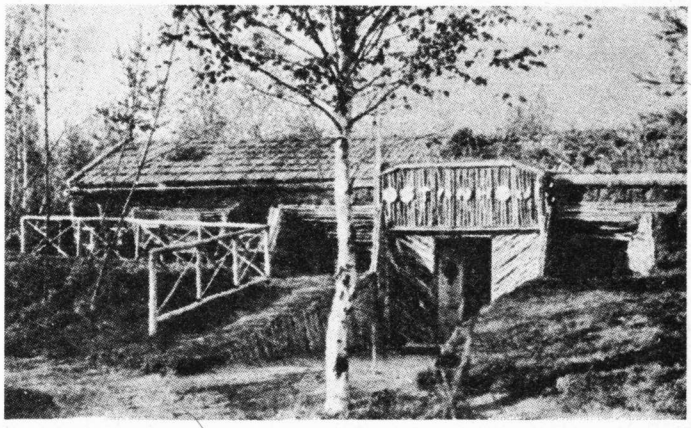
Olimme levossa jossain Malun aseman maastoissa, Karhumäestä n 38 km pohjoiseen. Oli kevät, almanakka osoitti toukokuuta ja vuosi oli kalenteriluvultaan 1942. Pitkä ja pimeä, kovien pakkasten ja mahtavien hankien talvi oli ohitettu.

Sotilaan pitäisi "marssia vatsallaan", mutta tähän on todettava, että onnemme oli se, ettei ainakaan suurempia marsseja tarvinnut suorittaa. Tietysti tarpeen vaatiessa suomalainen sotilas venyy mahtaviin saavutuksiin, vaikka "reppu" olisikin tyhjä.

Silloinen lounas, jota lempinimeltään kutsuttiin "Tipu ykköseksi", ja päivällinen — "Tipu kakkonen" — olivat jokseenkin samanlaisia. Näillä kahdella ruualla oli ainoastaan se ero, että aamulla se oli puuroa — ruskeaa, kahnaista, epämääräisen makuista tahnaa, jota ei monikaan huolinut. Iltapäivällä tuli sama lähetys takaisin töpinästä, ja joukkoon oli sekotettu lihaa — mielikuvitus on tehokasta, kunhan sitä osaa käyttää! Kummasti kuitenkin voitiin, eikä "poissaoloja töistä" ollut lainkaan havaittavissa. Ei ollut kuumeita, ei maanantaisia päänsärkyjä, oli ainoastaan hyvät kuntopolut sekä toivorikas mieli parempaa huomenta odotellen.

Nyt asiaan. Prikaatin esikunnasta tullut puhelinsanoma ilmoitti meille iloisen uutisen: siinä kerrottiin koruttomasti että prikaatin alueelle saapuu seuraavana päivänä v i i h d y t y s k i e r t u e ! Kokoonpanoltaan se käsittää noin 8—10 henkilöä ja on kotoisin Porista, Porin silloinen kaupunginteatteri. Puhelinsanomassa annettiin ymmärtää, että vieraiden ruokailun hoitaa oma yksikkömme eli silloinen jääkärikomppania. Kymmenen hengen ylimääräinen muona on noudettavissa pataljoonamme EJp:ltä. Lisäksi sanomassa selvitettiin tarkasti, että seuraava päivä kun oli torstai, niin ruokana piti olla h y v ä ä hernekeittoa, vanhan kansallisen tavan mukaan. Etiketti se on armeijassakin tärkeä — ainakin joskus. Jälkiruuaksi kehotettiin valmistamaan pannarit, jotka tarjotaan mansikkahillon kanssa.

Pidimme tulevasta vierailusta pienen neuvottelun. Korsumme oli tällaista vierailua varten erittäin edustava, pioneerit olivat sen rakentaneet tunnetulla taidollaan. Se siivottiin ja kuurattiin kauttaaltaan. Läheiselle suolle avartuva näköalaikkuna sai puhdistettuna uuden ilmeen ja myös kedon kukat ja koivut löysivät paikkansa. Korsu oli kaikessa komeudessaan juhlava, mutta hieman ahdas ottaen huomioon, että vieraita olisi 10 henkeä ja heidän seuruettaan lisäisi muutama upseeri. Meitä oli kolme nuorempaa upseeria, jotka pidimme päivän selvänä, että meitä ei ainakaan käsketä tähän tilaisuuteen.

Asemasodan korsukulttuuria

Koitti seuraava päivä. Porin kaupunginteatterin esitys oli erittäin nautittava ja suosionosoitukset valtaisat. Silloisista taitelijoista muistan aina Sylvi S a l o s e n ja I m b e r g i n pariskunnan.

Esityksen jälkeen alkoi oma roolimme, jota pidimme erittäin tärkeänä. Siivottu korsumme edusta vaikutti suorastaan runolliselta pikku majalta. Sisäänkäyntiä koristivat koivut ja taiteellinen havuköynnös. Sota tuntui olevan jossain saavuttamattomissa, kaukana, vaikka se todellisuudessa oli kaikkialla ympärillämme ja etulinjaan oli vain 300—400 metriä linnuntietä.

Vieraamme saapuivat ja pienen pokkuroinnin jälkeen ohjailimme heidät korsun kauniisti katetun pöydän ääreen. Kuitenkin ollessamme vielä ulkona kysyi taiteilija Imberg:

Räiskäleitä vieraille! *SA-kuva*

— Paljonko tästä on matkaa rintamalle?

Vastasimme totuudenmukaisesti em lukemat. Seuraavaksi kysyttiin:

— Missähän suunnalla se etulinja on?

Täysin asiallisia kysymyksiä molemmat. Kun olimme näyttäneet rintaman suunnan, he kaikki katsoivat viitattuun suuntaan kasvoilla omituinen ilme. Vaikuttimena oli eittämättä silvottu metsä, joka ympäröi korsuamme. Kulissit olivat todelliset ja tällä kertaa hyvinkin näyttävät. Pelon ja jonkinlaisen kunnioituksen sekaisin katsein he mittelivät maastoa. Joku heistä kysyi vielä:

— Ampuuko vihollinen tänne asti ja tapahtuuko se usein?

Totuuden mukaisesti kerroimme, että eilen viimeksi ja vihollisella on joku suuri, mahdollisesti rautatietykki, joka ampuu aina joskus harvaa häirintätulta, mutta kranaatit yleensä menevät kauaksi takamaastoon.

Edelleen me kolme nuorempaa upseeria olimme sitä mieltä, että meitä ei tähän valiojoukkoon käsketä. Tietysti se harmitti meitä jonkun verran. Kuitenkin sodassa harmittaa niin moni juttu, että olimme ilman muuta alistuneet tähänkin. Loikoilimme siinä korsumme lähistöllä, kun yht'äkkiä välähti päähämme, että markkeerataan pieni "keskitys"! Taiteilijatkin saavat tuntea pientä todellisuuden tuntua rintamakäynnistään ja on heillä kotiin vietäväksi "tulisia terveisiä"!

Selitimme joillekin alaisillemme tarkoituksemme: välittömästi, kun korsussa alkaa päivällinen, pojat heittävät joitakin munakäsikranaatteja aina silloin tällöin jonnekin lähimaastoon ja pari lähelle korsua.

Etukäteen naureskellessamme tätä keksimäämme koirankonstia kuulimme meitä huudettavan. Silloinen tykkikomppaniamme päällikkö kehotti meitä myös liittymään seuraan, koska osanottajien lukumäärä olikin huomattavasti pienempi kuin alun perin oli tarkoitus. Tottakai me olimme onnesta lääpällään, kun vielä saimme näinkin tunnustetun teatterin taiteilijoihin tutustua.

Istuimme pöytään, joka koreili vieraittemme kunniaksi aistikkaaksi katettuna. Seurasi joitakin ylistäviä puheita heille sekä pieni tilannekatsaus lähirintaman osalta. Välittömästi tämän jälkeen alkoi hernekeiton tarjoilu.

Silloin jysähti!

Kuin käskystä kaikkien lusikka pysähtyi. Samassa me kolme muistimme antamamme "tulikomennon", jonka viehättävässä seurassamme olimme tyystin unohtaneet. Kysymyksiä sateli kaikenlaisia.

— Alkaako nyt keskitys?

— Kestääkö korsu?

— Onko täällä vaarallista?

Koetimme kaikki vähätellä "keskitystä" ja eri tavoin rauhoittaa vieraitamme. Tömähdys olikin siksi vaimea, että he hetkessä rauhoittuivat.

Toisen tömäyksen jälkeen he jo levottomasti liikehtien tarkkailivat meitä alkuasukkaita ja vilkuilivat korsun kattoa. Hiukan luimistellen kerroimme heille, että tämä "tulitus" oli täysin vaaraton "vihollisen" tavanmukainen tuli-isku, jonka ajankohta nyt vain sattui heidän kunniakseen.

Kolmas "kranaatti" sai naamamme ammutätin lukemille ja olimme harmista punaisia, sillä jokaisesta "kranusta" oli korsu vavahtanut hiukan ja harvan katon läpi oli aina luikahtanut pieni hiekkapölähdys. Tämän viimeisen räjähtäessä valui hiekkaa jo runsaasti ja mikä kiusallisinta, sitä varisi juuri sopivasti lautasillemme

Kalle Väänänen porukoineen esiintyy

pilaten hyvän hernekeiton. Joillekin oli jo lautanen vaihdettava.

Vieraamme olivat jo hyvinkin levottomia. Vanhemmat upseerimme koettivat lohduttaa vieraitamme kertomalla "tulen" varmasti kohta siirtyvän loitommalle. He olivat täysin tietämättömiä aiheuttamastamme "keskityksestä". Täytyy myöntää, että melkein vesi silmissä ja kädet ristissä toivoimme, että pojat lopettaisivat "tykkitulen".

Olimme juuri saaneet tämän santahernerokan jollain tavalla ohitetuksi. Lisäksi olimme siinä rakkaassa uskossa, että "keskitys" loppui ja kerroimme, että "tällaista täällä on melkein harva se päivä", mutta "kyllä siihen tottuu". Luonnollisesti vieraittemme kunnioitus meitä kohtaan oli ihastelevaa, jota kyseellistä kunniaa yritimme kaikella tavalla vähätellä.

Herkulliset pannarit oli juuri jaettu ja mansikkahillokulho kiersi pöytää.

Silloin r ä j ä h t i ! !

Koko korsu tärisi! Kuivaa, hienoa hiekkaa vyöryi ihan kaatamalla katon laudoituksen raoista. Lautasemme olivat hetkessä paksun hiekkakerroksen peittämät ja sieltä täältä hiekan alta pilkistivät pilaantuneet herkulliset pannarit.

Me nuoremmat upseerit olimme epätoivon partaalla. Tajusimme täysin, mitä olimme saaneet aikaan. Kirosimme hengessämme näitä liian innokkaita "tykkimiehiä", jotka autuaallisen tietämättöminä ja syyttöminä eivät ollenkaan käsittäneet aikaansaannoksiaan.

Seurasi täydellinen kaaos. Korsussa ei enää nähnyt mitään, valtaisa pöly täytti kaiken. Hengitys salpautui. Silmät sannasta kirvellen vyöryimme kohti korsun ovea, pakokauhu oli ilmeinen.

Yskien ja kakistellen jokainen hoiperteli ulos korsusta. Me kolme emme olleet pelkästä pölystä harmaina, vaan myös harmista. Olimme itse pudonneet kuoppaamme, jonka olimme huumorimielessä virittäneet!

Koetimme epätoivoisesti pelastaa mitä vielä oli pelastettavissa — kaikki turhaa. Teatterivierailu oli lopullisesti päättynyt! Huusimme poistuville taiteilijoille kehotuksia tulla takaisin. Vakuutimme heille, että vaaraa ei ollut, mutta kaikki oli turhaa. Taiteilija Imberg juoksi jo kaukana pitkin Karhumäkeen johtavan rautatien pengertä, hänen rouvansa teki samoin. Sylvi Salonen oli raapaissut leveälierisen hienon hattunsa käteen ja paineli kohti Malun asemaa. Kaikki juoksivat vaatteet pölystä harmaina — vaikuttava, mutta meidän mielestämme itkettävä näky!

Säälimme ja häpesimme. Tekomme oli täysin ala-arvoinen, sen spontaaninen synnytys tapahtui sen aikaisil la poikamaisilla aivoilla. Tarkoitus tietysti oli tehdä pelkät "pienet lavasteet", täysin vaarattomat sellaiset, mutta seuraukset olivat onnettomat.

Kauan sen jälkeen olimme hiljaa koko "keskityksestä" ja siitä, mikä ja kuka sen aiheutti. Vanhemmat upseerimme ovat kai vieläkin siinä uskossa, että "keskitys" oli todellinen, sillä toiminta oli siksi autenttista ja mekin "näyttelimme".

Kerroin tämän kaiken sodan jälkeen mm Sylvi Saloselle hänen jo ollessa Tampereen teatterissa. Hän nauroi iloisesti ja lupsakkaan tapaansa sanoi:

— Lienee ollut Porin teatterin juoksuennätys! □

SA-kuva

"Kiihdytysviertue" vauhdissa *SA-kuva*

Espanjalainen rengas

Hävittäjiä mallikelpoisessa lähestymisryhmityksessä

M. KIRJONEN

"Kehästä ulospääsy kysyi yksinäisen koneen ohjaajalta taitoa ja kylmäverisyyttä ja hänen täytyi tuntea tarkoin koneensa suorituskyky."

MAAVOIMAT olivat edenneet voitokkaasti salamasodan taktiikalla. Vihollinen oli työnnetty rauhan ajan poteroistaan liikkeelle. Maavoimamme eivät antaneet sille hetkenkään hengähdystaukoa.

Vihollinen yritti tuhota polttamalla kaiken, mistä joutui luopumaan perääntyessään. Koko Karjalan Kannas oli kitkerän savun peitossa.

Sää oli ollut hyvin tyyni monena päivänä, siksi vainosavut pysyivät paikoillaan nousten lämpötilan vaikutuksesta yhä korkeammalle. Lentäjinä tunsimme nämä savut aina 5000 m:n korkeuteen asti. Savu esti vaakasuoraa näkyvyyttä, mutta silti pystysuora näkyvyys oli kohtalainen.

Laivueemme jätti maineikkaan Utin tukikohdan ja siirtyi Lappeenrantaan heinäkuun lopulla 1941. Uusi tehtävämme oli suojata maavoimien eteneminen ja suorittaa maataistelulentoja viholliskolonnia vastaan. Maataistelulennoista luovuttiin myöhemmin, sillä ne verottivat vähän liikaa kalustoamme.

Olimme saaneet uuden kaluston. Vanha Fokker-D 21 oli vaihdettu tiedustelulaivueen kanssa amerikkalaisiin Curtis Hawk 75 A -hävittäjäkoneisiin. Kone sai lempinimen "Sussu" ja sen tyyppimerkintä oli Cu. Fokkeriin verrattuna se oli nopeampi ja ketterämpi ja sillä oli suurempi tulivoima. Aseistuksena oli neljä 7.65 mm:n konekivääriä, joista kaksi oli rungossa ampuen potkurikehän läpi sekä kaksi siivissä. Joissakin koneissa oli neljä siipikonekivääriä.

SINUKSI SUSSUN KANSSA

Ennen Lappeenrantaan tuloa olin lentänyt Sussulla ainoastaan viisi lentoa. Kahden harjoituslennon jälkeen jouduin pariin ilmataisteluun, joissa koneen suoritusarvot tuli kokeiltua. Sain niissä tililleni kaksi varmaa ja yhden epävarman tapauksen. Näin olin päässyt koneeni kanssa sinuksi.

Teimme rintamalinjalle valvontalentoja. Elokuun 1. päivänä toinen valvontalento tapahtui Ilmeen tienoille iltahämärissä.

Starttasimme klo 19.25.

Johtokoneessa heilutti sauvaa luutnantti Evinen, jonka radiokutsu oli "Vede", itse lensin Cu-561 siipikoneena. Ainoastaan Evisen koneessa oli radio, jolla hän oli yhteydessä maa-asemaan. Minä olin siten pimeänä ja oli vain tiukasti seurattava johtokonetta sekä ymmärrettävä koneen vaaputus tai tajuttava ohjaajan käsimerkeistä, mitä tuleman pitää. Myöhemmin saimme kaikkiin koneisiin radiot, jolloin lennon aikana joka koneella oli tilaisuus olla yhteydessä toisiinsa ja maa-asemiin.

Nousimme 4500 m:n korkeuteen, kun tulimme Ilmeen tienoille. Ilmassa oli savun katkua ja näkyvyys oli huono. Kiersimme alueen, jota meidän piti seurata. Tulipaloja näkyi siellä täällä, kaakossa oli enemmän savua, Käkisalmen suunnalta näkyi valon kajastusta. Ovatkohan taistelut Käkisalmesta käynnissä?

Näissä mietteissä seurailin maisemia, kun "Vede" kurvasi loivasti vasemmalle. Jäin silloin hänestä oikealle takaviistoon.

Alhaalla leiskui tykistön tuli. Katsoin tarkemmin ja

tuolla savun seassa näkyi muutakin touhua: kaksi konetta nousi minua kohden, rivimoottorisia — olisiko oma Hc(Hurricane)-partio liikkeellä?

Kaarroin koneita vastaan. Niiden perässä näkyi toiset kaksi konetta, siis neljä konetta kaikkiaan. Ei helkkarissa se ole Hc-partio, nehän ovat liikkuneet aina kahden koneen ryhmissä. Ja perässä tulee vielä viides kone!

Vilkaisin vasemmalle ja näin Veden jatkavan loivaa kaartoaan. Olin hänen takanaan noin 300 m:n päässä. Huomasin toivottomaksi saada hänelle tieto vihollisko-neista, sillä niitähän koneet todennäköisesti olivat. Kirosin tätä köyhää tasavaltaa, kun koneita ostettaessa oli pihistelty ja jätetty radiot pois!

Vanjojen koneet näyttivät olevan uusinta tyyppiä, sutjakan näköisiä vempeleitä. Siivissä erottuivat jo punatähdetkin. Kojetauluun vilkaisu osoitti kaiken olevan OK. Tuosta kk-valitsijakytkimet päälle, tähtäimeen valo! Kaikki on nyt riidan selvittelykunnossa.

KARUSELLI ALKAA!

Koneet alkoivat kaartaa jonossa minua kohden, viides kone vielä hieman etäämpänä.

Tönäisin ohjaussauvaa eteen ja lähestyin viimeistä konetta. Se loivensi kaartoaan ja se helpotti minua.

Vetäisin Sussun tiukkaan kaartoon — aloin olla mukavilla etäisyyksillä! Kaarroimme samaan suuntaan.

Vilkaisin takavasempaan ja siellä kurvasi neljän koneen letka perääni! Kärkikone veti tiukasti perään toisten seuratessa esimerkkiä! Lopulta olimme kaikki samassa ringissä, ns "espanjalaisessa renkaassa". Minä olin vain edullisemmassa asemassa tällä kertaa korkeuteni ansiosta. Sussu totteli herkästi jokaista ajatustani.

Espanjalaisen renkaan muodostama tilanne hävittäjälentäjien kamppaillessa elämästä ja kuolemasta sai nimensä Espanjan sodasta vuonna 1936. Siinä yksinäinen vastustaja piiritettiin viholliskoneiden muodostamalla ympyrällä. Ylivoimainen vastustaja ei päästänyt vihollistaan pois pihdeistään, vaan se sai aina sopivassa kohdassa ahdistajaltaan kk-tuliryöpyn kylkeensä. Kehästä ulospääsy kysyi yksinäisen koneen ohjaajalta taitoa ja kylmäverisyyttä ja hänen täytyi tuntea tarkoin koneensa suorituskyky.

Tiukka veto ohjaussauvasta! Tuijotin valorengastähtäimen läpi edessä kaartavaa konetta.

Se siirtyi hitaasti renkaan sisälle.

Sivusuunta on sopiva, mutta ennakkoa ei ole vielä ollenkaan. On vain kiristettävä lisää sauvasta.

Katsoin tilannetta takanani — johtokone oli pahasti perässäni, mutta eipä ole kaverillakaan sopivaa ennakkoa, joten eivät senkään kk:t vielä laulaneet — sarja olisi mennyt kaukaa pyrstöni takaa.

Rengas alkoi kiristyä sekä nopeus pienentyä. Vielä reipas kiristys sauvasta ja ennakko oli matkaan nähden sopiva!

Sormenpainallus ohjainsauvassa olevaan liipaisimeen — jytinää ja savua ohjaamoon, kun kaksi rungon edessä ja kaksi siivissä olevaa konekivääriä alkoi laulunsa! Hyvin näkyivät valojuovat uppoavan koneen nokkaan!

Se värähti kääntyen selälleen ja hävisi renkaasta.

Kiristin sauvaa enkä ehtinyt seurata vanjan kohtaloa.

Takana olevasta koneesta alkoi näkyä nokan potkurinavan alta myrkynvihreä pohja. Tämä tiesi, että koneeni olisi kohta samassa tilanteessa kuin tuo edellinen kaveri. Kiristys sauvasta ja Sussu totteli herkästi, nopeus pieneni. En kuitenkaan saanut edessä olevaa toista vanjan konetta tähtäinrenkaaseeni, sillä aikaa ei ollut enää tavoitella sitä.

POIS — HINNALLA MILLÄ HYVÄNSÄ!

Vilkaisin taakseni ja tajusin, että tästä tivolista olisi päästävä pois.

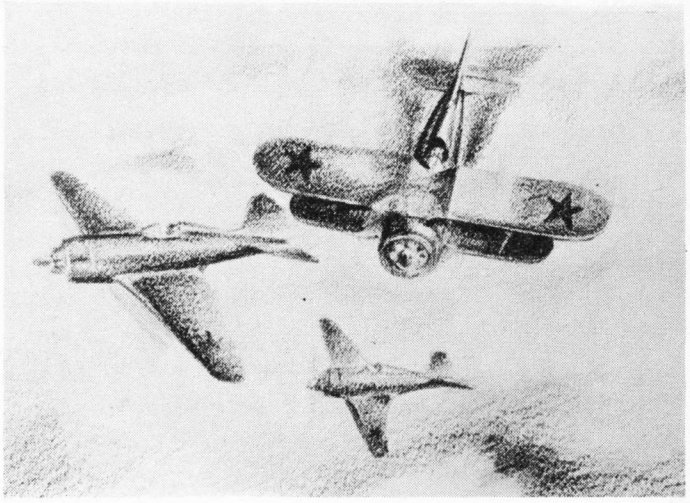
Nykäisin sauvasta — voimakkaasti vasemmalle ja potkaisin vasenta jalkaani.

Nyt Sussu nuljahti aivan kuin syöksykierteessä.

Kaasuvipu eteen ja täysi häkä päälle!

Koneeni teki kaikki temppunsa salamannopeasti.

Katsoin taakseni — vanjalle tämä tuli yllätyksenä, nyt se vasta heräsi ja painoi koneensa syöksyyn perääni!

Karuselli käy!

Sauvan keskitys ja kone oli aivan pystysyöksyssä, nopeus lisääntyi. Ohjaussauva tuntui raskaalta liikuttaa. Kone alkoi kiertyä vasemmalle — kaasu tyhjäkäynnille ja kierto loppui.

Katsoin taakseni ja näin vanjan vetävän ylös. Se ei halunnut seurata minua vai eikö kone kestänyt näitä syöksynopeuksia.

Koneeni tärähti ja aivan lähelleni syntyi karvapallo — tuli toinenkin, mutta se jäi taakseni. Sinne niitä tuli useampiakin.

It ampuu.

Taisivat olla omat pojat asialla!

Vedin koneen sauvasta kaksin käsin, syöksy loiveni ja lopulta olin loivassa nousussa. En huomannut enää ithattaroita.

Kipusin taas lähtökorkeuteeni. Etsin Veden konetta, mutta sitä ei näkynyt eikä myöskään vanjojen koneita.

Tarkoituksenamme oli lentää noin 1 tunti 15 mi-

nuuttia linjojen päällä sekä tehdä havaintoja. Ilma alkoi hämärtää ja toisen koneen löytyminen tässä puurossa oli aivan sattuman ja hyvän onnen varassa.

Minulla ei ollut sattumaa eikä hyvää onneakaan kierrellessäni alueen yläpuolella. En enää erottanut savun seasta muuta kuin punaisia, palavia kohtia maastossa. Taivaskin vaikutti petollisen rauhalliselta. Tein kierroksen lähelle Laatokkaa ja sen jälkeen otin kurssin kotiin, Lappeenrantaan.

KOTIIN

Korkeutta minulla oli 4000 m ja loivassa "pikeessä" suuntasin kohti kotikenttää. Savun katku alkoi vähetä ja tutut maisemat vilahtelivat allani: Immolanjärvi, Imatra sekä tuttu ratalinja. Kunhan vain vaihteet olisivat oikein, jotta pääsisin Lappeenrantaan.

Aurinko alkoi laskea saapuessani kotikenttäni lähistölle kello 20.50. Hämärän lisääntyessä myös kojetaulu alkoi hämärtyä. Etsin vasemmalla sivulla olevasta sähkökatkaisijoiden joukosta ohjaamon valokatkaisijan, kytkin sen päälle ja kojetaulu tuli valoisaksi, joten saatoin havaita kaikki mittarilukemat oikeiksi.

Kenttä näkyi tuolla etuvasemmalla. Kaasuvipua taaksepäin, nopeus putosi hetken päästä 250 km/h. Kevyt näppäys vipukytkimeen, laskuteline ulos ja laskusiivekkeet alas kentän ollessa edessä.

Onpa pimeää! Tempaisin laskuvaloheittimen katkaisijan alas, jolloin siivestä tuli esille kirkas valo. Vähensin kaasua ja tutut talot vilahtelivat siipien alla.

Kentän reuna lähestyi. Lisäsin vähän kaasua, koska nopeus oli liian pieni. Kone heilahti moottorin kierroksien lisääntyessä. Sitten vedin kaasun kokonaan pois ja kiristin lievästi sauvasta. Kiitotie oli pitkälle valoisana, tehokas tuo siivessä oleva valoheitin. Lisäsin kiristystä ja suoritin hienon kolmen pisteen laskun. Sitten jarruja päälle ja koneen nopeus pysähtyy lopulta.

Painoin vasemman jalan jarrun pohjaan, sitten roimasti vasenta jalkaa sekä kaasuvipua hiukan eteenpäin ja sitten takaisin, jolloin kone kääntyi rauhallisesti. Jarru pois päältä ja sivuohjaimen keskitys jaloille. Rullasin koneeni lennonjohtokorsun edessä olevalle seisontapaikalle puiden suojaan ja käänsin koneen nokan kentälle päin. "Kupee" ja potkurin lavat pysähtyivät verkalleen.

Kentällä oli tavallista enemmän kansaa. Mitähän nyt on tekeillä? Vilkaisin sitten Veden konekorsulle, jossa kone oli jo peittojen alla.

TILAAN
Kansa taisteli
— miehet kertovat

..... kuun alusta
(rasti ruutuun)

☐ 12 kk 42,—, ☐ 6 kk 23,—, ☐ 3 kk 12,75
Olen ☐ uusi tilaaja ☐ nykyinen tilaaja

Sukunimi ..... Etunimi

Lähiosoite .....

Postinumero ..... Osoitetoimipaikka

0590/0591

H:ki 10/10 lupa 1003

Kansa taisteli
— miehet kertovat
maksaa postimaksun

Kansa taisteli
- miehet kertovat
Tilaajapalvelu
PL 820
00003 Helsinki 300

LEIKATKAA KATKOVIIVAA PITKIN

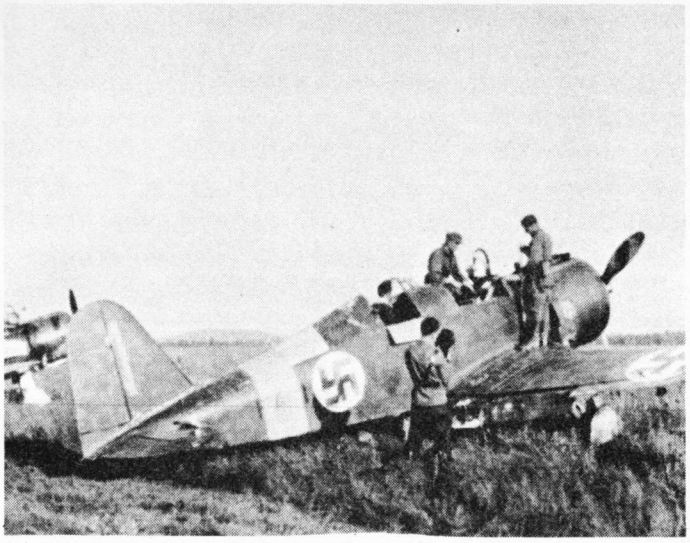
KANSA TAISTELI
- miehet kertovat

Kansa taisteli — miehet kertovat ilmestyy kerran kuukaudessa 12 numeroa vuodessa

6 tapaa tilata Kansa Taisteli — miehet kertovat
1. Täyttäkää ja postittakaa viereinen kuponki — postimerkkiä ette tarvitse.
2. Soittakaa suoraan tilaajapalveluumme puh. vaihde 79 08 22, suunta 90
3. Kirjoittakaa osoitteella: Kansa taisteli — miehet kertovat, Tilaajapalvelu, Postilokero 820, 00101 Helsinki 10 ja ilmoittakaa viereisessä kupongissa pyydetyt tiedot.
4. Soittakaa tai käykää jossakin asiakaspalvelukonttorissamme tai asioimistossamme. Kts. puhelinluettelosta: Sanoma Osakeyhtiö.
5. Maksakaa tilausmaksu postisiirtotilille n:o 7259-1, Sanoma Osakeyhtiö ja kirjoittakaa Tiedonantoja-kohtaan viereisessä kupongissa pyydetyt tilaustiedot.
6. Jättäkää tilauksenne jollekin asiamiehellemme, Rautatiekirjakauppaan, kirjakauppaan tai postiin.
Ulkomaille lähetettävistä lehdistä peritään eri lisämaksu. Lähempiä tietoja saa Sanomain asiakaspalvelukonttoreista ja asioimistoista.

Osoitteenmuutokset
Osoitteenne muutoksen voitte ilmoittaa joko kirjeellisesti tai puhelimitse Tilaajapalveluumme tai käynnillä tai puhelimitse johonkin asiakaspalvelukonttoriimme.
Tällöin on ilmoitettava nimi ja nykyinen osoite siinä muodossa kuin se on lehtenne osoitelipukkeessa sekä uusi osoite niin, että uusi osoitetoimipaikka on selvästi ilmaistu. Kirjeellisessä osoitteenmuutoksessa pyydetään osoitelipuke liittämään mukaan.

Huomautukset
jotka koskevat esim. lehden postitusta tai laskutusta, pyydetään tekemään Tilaajapalveluumme, johonkin asiakaspalvelukonttoriimme tai sinne mistä lehti on tilattu.
Tilaus ja osoitteenmuutos saadaan voimaan 2 viikon kuluttua siitä, kun se on tullut Tilaajapalveluumme.

Curtis Hawk eli Cu elikkä "Sussu" lennolle lähdössä

Työnsin kuomun taakse ja aukaisin syöksyvyöt. Sitten avasin laskuvarjon lukon sekä siirsin valjaat siististi sivuille ja taakse odottamaan seuraavaa lennolle lähtöä.

Selkäni tuntui hikiseltä. Kaikkihan sujui hyvin, kun selvisin kotiin. Nousin siivelle, sitten hyppäsin alas ja kiersin koneeni ympäri. Paikalle saapui myös mekaanikko, joka kysyi, mitä etsin. Vastasin hänelle katselevani, tuliko paikkaushommia, mutta reikiä ei näkynyt.

— Paloiko ruuti? huusi asemies.

— Kyllä purautin noilla kanuunoillasi pari pientä sarjaa, vastasin.

Hän vinkkasi pojille ja käski täydentää vyölaatikot sekä puhdistaa piiput ja lukot.

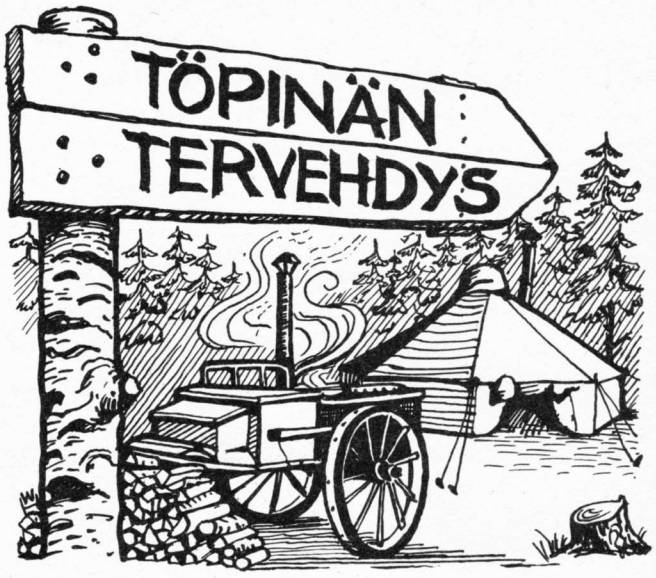
Komentopaikalla Veden naama venähti pitkäksi, kun ilmottauduin lennolta.

— Ovatko kuolleet nousseet jo ylös?!

Hän kertoi olleensa aivan varma, että minut ammuttiin alas. Hän itse havahtui, kun valojuovia vihtoi joka puolella konetta, teki nopean väistöliikkeen ja näki yhden koneen syöksyvän maahan luullen sen olleen minun Sussuni. Hän tuli täysin yllätetyksi — neljä viholliskonetta oli hänen kimpussaan! Ampumaan hän ei päässyt, sillä oli täysi työ päästä irti noista takiaisista. Lennolta palattuaan hän oli ilmoittanut ikävän uutisen, että Manne oli ammuttu Ilmeen luona.

Vede ihmetteli, miksen ollut varottanut häntä, kun olin nähnyt viholliskoneet! Selvitin tilanteen hänelle ja totesimme, että sarjan ampumisesta ei tullut mitään, koska olin jäänyt hänen koneestaan liian sivulle ennen kuin totesin vieraiden koneiden alkuperän. Manailimme koneeni radion puutetta ja pidimme aivan välttämättömänä, että koneessa on radiolähetin ja -vastaanotin.

Teimme taistelukertomuksemme ja pimeyden laskeutuessa kävelimme verkalleen asunnollemme, joka sijaitsi kentän pohjoisreunalla kaksikerroksisessa rakennuksessa. "Lensimme" uudelleen koko lennon ja suunnittelimme, miten tulevaisuudessa toimisimme samanlaisessa tilanteessa. □

Kansa Taisteli -lehti pyrkii tallentamaan sotahistoriaamme liittyvät muistot ja toimimaan samalla yhdyssiteenä kaikkien sotilaiden ja muiden asialla olleiden tai niistä kiinnostuneiden välillä — nuorisoakaan unohtamatta.

Kaikki kirjoittajamme eivät ole kouluja käyneitä tai muuten kynä kädessä eläjiä. Siitä huolimatta heillä usein on painavaa ja mielenkiintoista esitettävää.

Jotta hyvät jutut eivät kaatuisi pikku muodollisuuksiin, pitää toimitus eli lehden töpinä velvollisuutenaan korjata pienet asia-, tyyli- ja oikeinkirjoitusvirheet — tietenkään oleellisesti muuttamatta jutun sisältöä. *Jos joku kirjoittajista ei tähän suostu, pyydetään siitä erikseen mainitsemaan.* Tällöin tietenkin jutun julkaisematta jäämisen mahdollisuus kasvaa — valitettavasti.

Mikäli lähetettyä juttua ei jostakin syystä voida korjattunakaan julkaista, toimitetaan se sota-arkistoon. Ellei joku tähän suostu, pyydetään siitäkin erikseen mainitsemaan. Jutut palautetaan vain erikseen pyydettäessä palautuspostimerkillä — miten sanoikaan entinen jermu pokkapöydässä: "Köyhyys ei ole ilo, vaikka se naurattaa!"

Julkaiseminen saattaa viedä aikaa — vuosiakin. Varmaa kuitenkin on, että kaikki saapunut materiaali käsitellään huolella ja arvonannolla.

Kirjoituspalkkio maksetaan kyseisen jutun ilmestyttyä lehdessä.

Muuten — olisiko jämerää kerrottavaa Helsingin tehokkaasta ilmatorjunnasta kevättalvella 1944? Sen ansiostahan vain noin viisi prosenttia helsinkiläisille tarkoitetuista pommeista putosi kaupunkiin.

Päätoimittaja vaihtuu

Everstiluutnantti Kalervo

Eversti Eräsaari

VUODESTA 1959 lehden palveluksessa toiminut everstiluutnantti Reino *Kalervo* jättää tämän numeron myötä päätoimittajan tehtävät seuraajalleen eversti Eero *Eräsaarelle.*

Reino Kalervo on kovat sodat kokenut yleisesikuntaupseeri. Hän ehti osallistua jo Vapaussotaan sekä sen jälkeen Viron ja Inkerin vapaustaisteluihin. Talvisodassa hän toimi IV AK:n operatiivisen osaston päällikkönä ja Jatkosodassa mm Jalkaväkirykmentti 29:n komentajana. Hänen toimintansa Kansa Taisteli -lehden palveluksessa on sekin ollut mittavaa niin päätoimittajana kuin myös sen ohessa useiden viime sotiemme operaatioiden tutkijana. Kalervo siirtyy nyt eläkkeelle toisesta päätyöstään vapaiden harrastusten pariin — ennen muuta lienee pinnalla Laatokan Karjalan sotatoimien historiallinen tutkimustyö. Kiitämme ja onnittelemme!

Remmiin astuva uusi päätoimittaja eversti evp Eero Eräsaari on hieman nuorempaa upseeripolvea. Sodasta hän selvisi kapteenina ja on sen jälkeen palvellut Puolustuslaitoksessa monissa eri tehtävissä, viimeksi Oulussa Pohjan Prikaatin komentajana. Eläkkeelle hän siirtyi vajaa vuosi sitten. Tervetuloa taloon!

Kaikki tilauksia, osoitteenmuutoksia ym. sekä epäsäännöllisyyksiä tai puutteellisuuksia lehden jakelussa koskeva kirjeenvaihto on lähetettävä osoitteeseen: PL 820 00003 H:ki 300. Toimitus (Töölönkatu 35 B) ei niitä käsittele. Puh. 90-790 822 tai 790 355.

SAMA KALIIPERI

JOUKKUEENJOHTAJAMME kersantti *Kannas* piti hyvää huolta porukastaan. Kun korsukamiinamme renkaat olivat kuumuudesta vääntyneet ja savua pääsi sisään, vaati hän tiukassa sävyssä talousaliupseerilta asian korjaamista kotoisella Karjalan murteellaan.

— Ja mistä sinä kuvittelet minun niitä "rinkilöitä" tähän hätään hankkivan? Helvetistäkö? kimmastui talousaliupseeri.

— Ka kysy vaik sielt! Jos heil vaik hyvinkii sattus olemaa, vastasi Kannas yksikantaan.

Kuinka ollakaan, renkaat tulivat tällä kertaa jo muutaman päivän kuluttua. Kannas sai aiheen seuraavaan mietteeseen:

— Kyl kai niil siel helvetiskii kaminoi on — se nyt ei oo mikkää ihme. Mut se miust on kumma, ko heil on siel rinkilöis iha sama kaliiperi ko meilkii!

VEIKKO MIETTINEN

NUMERO 5:n KIRJOITUKSET

Lauri Harvila:
SUOMEN ARMEIJAN KÄYTTÄMÄT ASEET 1918—1945 156
Sirkka Nykänen:
SANKARIRISTIEN VARJOSSA 160
P. A. Suojanen:
MITENKÄ MEIDÄN NYT KÄY? 165
Toivo Kinnunen:
TULIKASTE 170
Arvo Rinne:
PERTJÄRVEN MOTTITAISTELUISTA SYVÄRILLÄ HUHTIKUUSSA 1942 175
Untamo Talvi:
VALLATTOMAT UPSEERIT 179
M. Kirjonen:
ESPANJALAINEN RENGAS 182

Kirjoittajat vastaavat esittämistään mielipiteistä. Käsikirjoitukset on tehtävä koneella joka toiselle riville. Kirjoitus ei saisi ylittää 2000 sanaa. Maksetut kirjoitukset ja valokuvat jäävät lehden omaisuudeksi, muut palautetaan vain, jos pyyntö ja postimaksu on tullut yhden vuoden sisällä.

HUONOSTI MENI

ISÄNTÄ, vanha sotaveteraani ja hänen vaimonsa seurasivat Haminan liepeillä tapahtuvaa taisteluharjoitusta. Syntyi seuraava keskustelu.

Isäntä: "Jos sodassa olisi tehty noin, niin huonosti olisi käynyt."

Emäntä: "Eipä se niin kovin hyvin mennyt teiltäkään..."

LAURI LEIKKONEN

JASSOO...

JATKOSODAN aikana tapahtui kerran, että hellaanmaalainen Lauri *Mäenpää* ei jostain syystä tervehtinyt erästä majuria, jolloin tämä katsoi aiheelliseksi huomauttaa tästä asianomaiselle kysyen:

— Tiedättekö, kuka minä olen?

— En tiedä, herra majuri! vastasi Mäenpää.

— Minä olen majuri Lilius!

— Jassoo, vai niin, vastasi Mäenpää ja esittäytyi puolestaan kohteliaasti:

— Minä oon konekivääärikomppanian suutari.

ONNI RAIVIO

PYHÄ PAIKKA

RINTAMALLA kerrottiin, miten pojat olivat piikkilangalla erottaneet lumesta naisen jalan jäljen ja suojanneet sen katoksella. Kävivät kuulema sitä ikävissään silloin tällöin katselemassa...

INES VUORISTO

TÄRKEYSJÄRJESTYS

RYKMENTIN komentaja, eversti Adolf *Ehrnrooth* poikkesi asemasotavaiheen aikana korsullemme. Siellä jokainen oli kuitenkin niin puhdetöiden valmistuspuuhissa, ettei everstin tuloa huomannut kuin aivan ovea vastapäätä laverin reunalla istuva korpraali Mikkola, joka juuri yritti epätoivoisesti avata paketista saamaansa "kippurahäntäpulloa". Eversti kysyi hetken touhua katsottuaan:

— Sanokaapas, korpraali, kumpi on tärkeämpi, viinapullo vai ilmoituksenteko?

Mikkola vastasi työtään jatkaen:

— Herra eversti, sitä on vaikea sanoa aivan suoralta kädeltä, mutta veikkaisin viinapullon puolesta.

Naurahtaen kehoitti eversti jatkamaan töitä ja poistui.

VEIKKO TERÄVÄINEN

EI PALJOA PIDELLYT

JATKOSODAN aikana oli joukko kaukopartiomiehiä komennettu Luonnetjärvelle laskuvarjohyppykursseille. Silloin ei vielä ollut aavistustakaan varsinaisista laskuvarjojääkäreistä. Tavalliselle miehelle lyötiin laskuvarjo selkään ja neuvottiin miten lentokoneesta on hypättävä. — Lentomestari *Eskola* kertoo siitä yhden esimerkin:

— Miehiä hyppyytettiin 2-moottorisesta HE-115 koneesta, jota käytettiin mm. kaukopartioiden kuljetukseen. Eräänä päivänä, kun miehet taas olivat hyppyharjoituksissa, näytti joku hurjapää pudottautuvan varjoa avaamatta muita alemmaksi. Seuraajat totesivat kauhukseen, että miehen varjo tuli vyyhtenä perässä näyttäen takertuneen hyppääjän jalkoihin.

— Möykkynä tulee! ehti jo joku hihkaista, kun mies syöksyi maata kohden varjon paukahtaessa viime tingassa auki — juuri ennen kuin jalat iskivät tantereeseen!

Riennettäessä paikalle ei soturi ollut moksiskaan vaan totesi:

— Ei tuo näytä laskuvarjostin ilmassa pitelevän.

Hyvät ne tuntuivat olleen hermot kaukopartiomiehillä, sillä mies kertoi varjopunosten tarttuneen lapikkaiden kippurakärkiin ja oli kuulemma ollut kova työ saada ne ajoissa käsin irroitetuiksi...

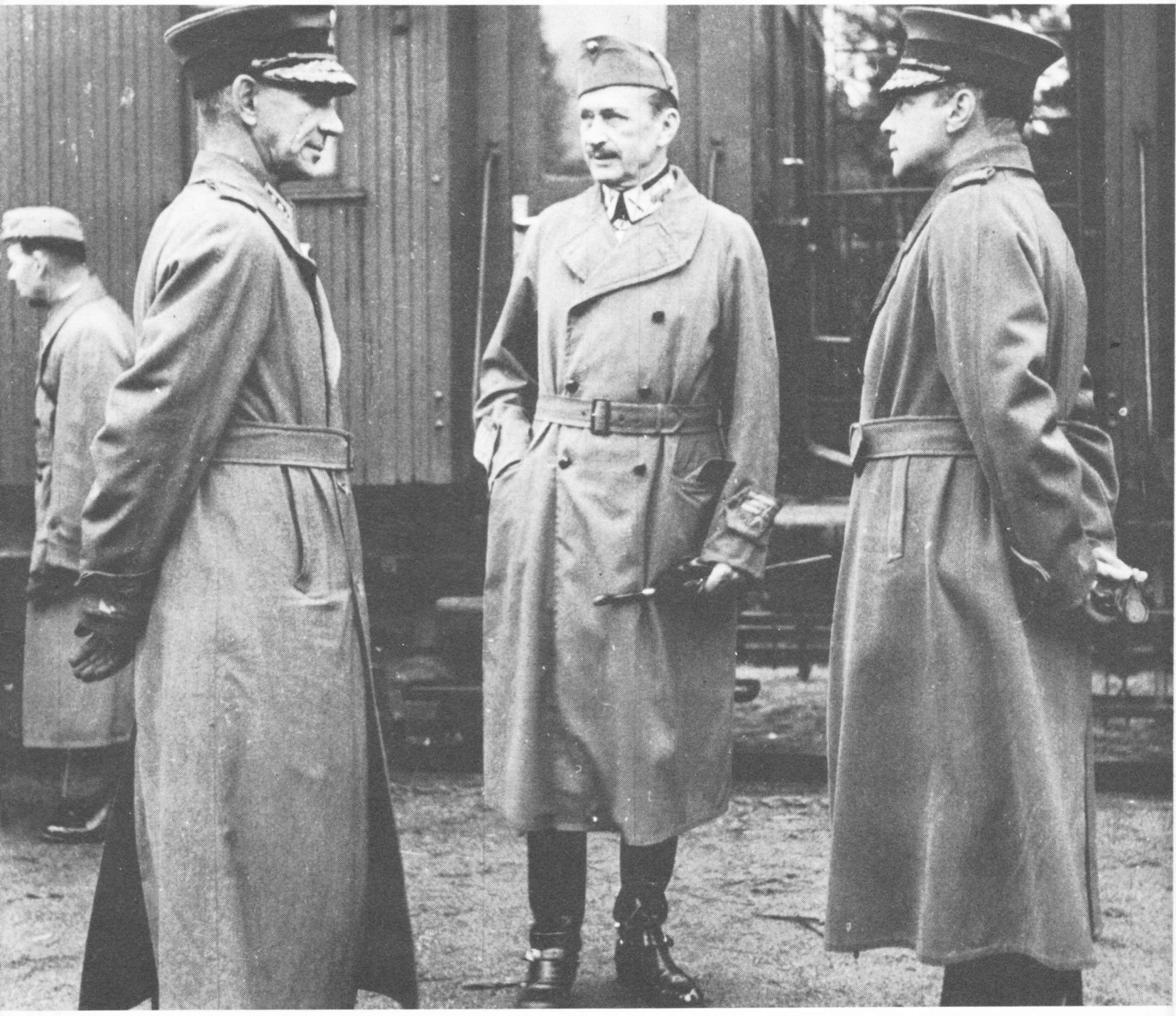
ONNI KUULUVAINEN

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 6 1976 · 3,50 mk

Matkalla rintamalle 1941. Marsalkka sekä kenraalit Heinrichs ja Öhquist
Kuva: E. O. Nurmi